

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Manažeři lidských duší: Etnografie jedné mormonské misie v České republice

Adam Duffek

Bakalářská práce

2014

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adam Duffek**
Osobní číslo: **H11168**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Manažeři lidských duší: Etnografie jedné mormonské misie v České republice**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v ý p r a c o v á n í :

Tato práce se bude zabývat náboženským hnutím Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. V rámci výzkumu bude student poznávat aktivity a praktiky vybrané mormonské misie v České republice a prostřednictvím etnografických metod studovat 'beliefs and practices' jejích členů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Tomáš Ryška, Ph.D.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2014**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Michal Tošner, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2013

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- BOURDIEU, Pierre. Teorie jednání. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-518-3
- BOURGOIS, Philippe I. In search of respect: selling crack in El Barrio. Editor James Clifford, George E Marcus. New York: Cambridge University Press, 1995. xii, 392 p. ISBN 05-214-3518-8.
- GOFFMAN, Erving. Stigma. Harmondsworth: Penguin, 1979, 173 s.
- GUPTA, Akhil, FERGUSON, James. Anthropological Locations: Boundaries and Grounds of a Field Science. Los Angeles: University of California Press, 1997. ISBN 978-02520206809
- HARÁKOVÁ, Renata. Mormonské misie na území ČR [online]. Brno, 2010. 93 s. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav religionistiky. Vedoucí práce PhDr. David Václavík, PhD.
- KELLER, Jan. Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011, 211 s. ISBN 978-80-7419-044-5.
- LUŽNÝ, Dušan. Nová náboženská hnutí. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1997. 181 s. ISBN 80-210-1645-0.
- MAUSS, Marcel. Esej o daru, podobě a důvodech směny v archaických společnostech. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-77-X.
- MERTON, Robert King. Studie ze sociologické teorie. Vyd. 2. Přeložil Jana Ogrocká. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007, 276 s. ISBN 978-80-86429-70-0.
- NADER, Laura. Up the Anthropologist: Perspectives Gained From Studying Up. Reinventing Anthropology [online]. 1972, s. 284-311 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.dourish.com/classes/readings/Nader-StudyingUp.pdf>
- NOVOTNÝ, Tomáš. Mormoni a Děti Boží. Praha: Votobia, 1998, 168 s. ISBN 80-7220-039-9.
- ORTNER, S. B. Access: Reflections on studying up in Hollywood. Ethnography [online]. roč. 11, č. 2, s. 211-233 [cit. 2013-04-19]. ISSN 1466-1381. DOI: 10.1177/1466138110362006. Dostupné z: <http://eth.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1466138110362006>
- VENKATESH, Sudhir. Gang leader for a day: A rogue sociologist takes to the streets. New York: The Penguin Press, 2008. eISBN 978-1-4406-3189-4.
- Writing culture: the poetics and politics of ethnography. Editor James Clifford, George E Marcus. Berkeley: University of California Press, c1986, ix, 305 s. ISBN 978-052-0057-296.
- Znovuzřízení pravdy: stručné dějiny Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Praha: Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, c1998, 161 s.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Hradci Králové dne 31. 3. 2014

Adam Duffek

Předně bych rád poděkoval vedoucímu práce Tomáši Ryškovi, jehož myšlenky se prolínají celou prací, a který značně ovlivnil mé antropologické myšlení. Děkuji rovněž Haně Synkové za jedinou, avšak o to více inspirující a důležitou konzultaci. Dále bych chtěl vyjádřit poděkování mnoha kolegům z pardubické Katedry sociálních věd. Jmenovitě pak Báře nejen za vzájemnou podporu při psaní, ale i za mnohé užitečné rady a kritiky. Terce za podporu v pokračování a její kritické příspěvky. Luce za oboustrannou výměnu slov podpory a motivace při závěrečném psaní. Díky rodičům za podporu a nepříliš zasvěceným kamarádům za to, že občas dělali, jak je moje řeči a nářky nad etnografií zajímaly, i když je třeba vůbec nezajímaly. Velký dík patří rovněž všem výzkumným partnerům za jejich spolupráci. V neposlední řadě bych rád poděkoval všem pedagogům z Katedry sociálních věd v Pardubicích, kteří po celou dobu studia rozvíjeli mé přemýšlení nejen o antropologii. A samozřejmě velké díky i mnoha dalším lidem, kteří přímo, či nepřímo přispěli k výsledné podobě práce. Děkuji.

Název:

Manažeri lidských duší: Etnografie jedné mormonské misie v České republice

Anotace:

Práce etnografickou metodou popisuje dění v Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů, misionářskou činnost a konverzní strategie. Na tomto základě je potom rozvíjeno zkoumání problematiky moci a mocenských technologií, které ve výzkumném terénu působily. Teoretický rámec je vystavěn především na myšlenkách Michela Foucalta a jeho konceptu governmentality.

Klíčová slova:

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, mormoni, misionáři, governmentality, moc

Title:

Managers of human souls: Ethnography of a Mormon mission in Czech republic

Annotation:

This thesis, which is written by using an ethnographic method, describes what is happening in the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, missionary activities and conversion strategies. On the basis of previously mentioned is then developed the examination of issues concerning power and power technologies which operated in the research field. Theoretical Framework is primarily built on the ideas of Michel Foucault and his concept of governmentality.

Key words:

The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, mormons, missionaries, governmentality, power

Obsah

0	Prolog	9
1	Úvod	11
2	První setkání	13
3	Přístup k terénu, etice a sebereflexi	19
4	Teoretický rámec	22
5	Nedělní dopoledne na misi	25
6	Misijní činnost	33
7	Jedno odpoledne v parku s misionáři	37
8	Putování terénem	43
9	Krátký příběh jednoho setkání.....	46
10	Bod obratu	50
11	Na odchodu.....	53
12	Závěr.....	57
13	Bibliografie.....	60

0 Prolog

V kalendářích se psal rok 2011, venku všechny hřálo brzké jaro a sluneční paprsky již konečně nabývaly síly, která lidem umožňovala strávit například čekání ve městě sluněním na oblíbených nábřežních lavičkách. I já jsem využil té možnosti a sledoval tam několik kachen, které kdosi krmil na protější straně řeky. Původně jsem měl v úmyslu otevřít učebnici a dopsat domácí úkol, který měl být splněn na lekci angličtiny, kam jsem měl následně namířeno. Bylo ale příliš krásně, nebo tou dobou spíše nezvykle krásně. Nechal jsem tedy angličtinu hluboko v mysli a dál se snažil vstřebávat blahodárnou sluneční energii, které byl po té dlouhé zimě zásadní nedostatek.

Jenže ačkoliv učebnice a s ní celá moje angličtina ležela na dně batohu, podobně hluboko jako v mé mysli, nějakým způsobem si našla cestu ven. Náhle přede mnou totiž stála drobná žena, celá v černém, s výraznými asijskými rysy. Anglicky se mě optala, jak se mám. Zaskočen její angličtinou, odpověděl jsem pouze strohé „fajn“. Na to reagovala tak, že následně změnila svou angličtinu na nepřiliš plynulou češtinu a zeptala se, zdali věřím v boha. Když jsem se zorientoval a tím odtrhnul sluncem opilou mysl od krmících se kachen, odpověděl jsem a řekl – nyní již anglicky – zdali by se nechtěla posadit, neboť jsem očekával, že by tento hovor, ať už je ona kdokoliv, mohl zkrátit to dlouhé, stále přítomné čekání.

Posadila se vedle mě na lavičku a představila se. Na její jméno si již nevzpomínám. Říkala, nyní již zase anglicky, že pochází z církve, o které jsem doposud nikdy neslyšel, a která prý působí ve městě. Zároveň ukázala na černou cedulku, kterou měla připnutou na klopu svého tmavého kabátku. Bylo na ní napsáno její jméno a nad ním Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Teprve v ten okamžik jsem si uvědomil, že zde na lavičce patrně hledá nového zájemce. Znovu se mě optala na stejnou otázku, totiž zdali věřím v boha. Odpověděl jsem to, co jsem na podobné otázky byl vždy zvyklý říkat. Tedy, že v cosi věřím, ale to, co si představuji já, nemá tak jasné a ostré kontury jako to, v co zřejmě věří ona. Odpověď byla překvapivě nadšená a pokračovala. Nejdříve mluvila o tom, jak se dostala do České republiky. Překvapilo mě, když mi prozradila, že pochází z Mongolska. Zde v Čechách prý slouží misii. Poté z batohu vytáhla jakousi brožurku a pozvala mě na jejich církevní setkání. V tu chvíli přišla další žena a ihned mi bylo jasné, že to bude její kolegyně. Ta se také představila – česky - a posadila se vedle nás. Když jsem již v ruce držel jejich brožurku, zdvořile jsem pozvání odmítl s tím, že zkrátka nemám zájem, ale děkuji jí za pozvání.

Opáčila, že nevádí. Brožurku mi nechala se slovy, že když bych si to rozmyslel, najdu tam i jejich kontakt.

Jakmile odešly, brožurku jsem zahodil do koše...

1 Úvod

Více než tři roky po prvním setkání s misionářkami Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů¹ začínám psát práci právě o nich. O misionářkách, misionářích a také o jedné mormonské misii.

Na začátku nebyla žádná výzkumná otázka, ani přehnané ambice, čím vším by se měl bakalářský projekt zabývat. Pouze vědomí, že chci navázat kontakt. Jednoho dne jsem tedy zkrátka vstoupil do terénu a potom již jen děj se vůle boží.

Byla mi dána možnost skromně se podílet na chodu církve a prostřednictvím toho realizovat projekt bakalářské práce. Nebylo to vždy snadné, mnohdy snad až „duševně bolestivé“. Nejednou přišla chuť se vším skoncovat a veškeré poznámky spolu s terénním deníkem spálit. Jenže podobně jako každá mince má rub a líc, i výzkum měl svou druhou stranu (Hajdáková, 2013). Ta mi připravila nespočet zajímavých, obohacujících událostí, poskytla mnoho setkání se spoustou skvělých lidí nejen ve výzkumném terénu, ale i mimo něj a konečně, dala mi i drobnou a v životě zřejmě zatím první, duchovní zkušenost.

Když jsem začal vytvořená data formovat do podoby bakalářské práce, měl jsem jasno o formě a neznámo o obsahu. Zanedlouho se vše obrátilo a původně navrhovaný design etnografického, chronologického příběhu se začal rozpadat, zatímco s postupnou dávkou načtené literatury se alespoň trochu ozřejmovala některá teoretická úskalí. Navzdory mým původním úvahám o jediném příběhu, který čtenáře seznámí s výzkumem, jsem musel zvolit pro psaní jednodušší formu, kde jediný příběh nevypráví celou historii mého výzkumu, ale pouze některé události. Rok výzkumu zkrátka nelze shrnout na pár desítek stran. Rozčleněním jediného příběhu do více krátkých událostí se také příběh vhodněji propojuje s teoretickým podkladem. Původně promyšlená chronologie však zůstala a práce se tak odehrává ve dvou pomyslných rovinách.

První z nich je určitý popis dění v komunitě misie Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů a misionářské praxe, které jsem se účastnil v misionáři prisouzené roli zájemce. Druhou rovinou, získanou především ze setkávání s misionáři, se stala problematika moci a technologií, které v terénu působily ve vztazích mezi mnou, misionáři i dalšími členy Církve. Cílem práce tedy nebyla odpověď na konkrétní výzkumnou otázku, ale především etnografická analýza režimů moci v Církvi, jejímž přesahem se stala zejména, již zmiňovaná, popisná fakta. Zároveň bych chtěl zdůraznit, že záměrem práce není napojení na debaty

---

¹ Pro zjednodušení budu dále pracovat především s označením Církve. Velké „C“ tedy uvozuje Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Podobné zjednodušení užívám i v bibliografii.

obklopující antropologii náboženství. Stejně tak nemám v úmyslu obsáhle popisovat historii a nauky Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů.

2 První setkání

Výběr možných témat pro bakalářskou práci, který mi má mysl v minulosti poskytla, byl velice široký. Od pokračování výzkumu mezi lidmi bez domova, přes romské osady na Spiši, až po slovenské vesnice v rumunském Bihoru. Velký rozptyl možných výzkumných terénů zapříčinil pouze zmatek. Když jsem postupem času většinu témat zcela vyloučil, tak v nouzi nejvyšší přišel zásah osudu, tak říkajíc vůle boží. Na předměstí města, nedaleko od svého bydliště se mi naskytl pohled na dvojici mormonských misionářů. Nemluvil jsem s nimi, dokonce jsem ani nešel po stejném chodníku. Avšak jejich charakteristický vzhled, stávající se u mužů především z pěkného obleku se jmenovkou a sportovního batohu na zádech, mi vnukl nápad. Přesněji vzpomínku na poslední setkání na nábřeží před třemi lety, které vzpomínám v úvodním prologu. Z té ihned vznikla myšlenka, připravit výzkum právě mezi misionáři.

Od počátku psaní návrhu výzkumu jsem, snad až paranoidně, očekával, že můj nápad Církev zamítne a nepustí mě s mými záměry do svých řad. S vedoucím bakalářské práce jsme dokonce zkonstruovali sofistikovaný postup, co budu dělat v případě nepřijetí.

Příkré odmítnutí se nekonalo, ba naopak. Ale tímto předbímám, nejprve bylo totiž nutné získat spojení na zdejší misii. To ke mně doputovalo znovu skrze hříčku osudu a slovy misionářů snad i za pomoci boží vůle. Navzdory tomu, že jsem všechny kamarády obeznámil s tím, že jakmile někde uvidí misionářskou dvojici, mají mi zavolat a já se za nimi vydám osobně, osud vše provedl jednodušeji. Skrze mou matku, která potkala jednu z dvojic misionářů a ti jí, navzdory jejímu nezájmu, dali pozvánku na hodiny angličtiny spolu se svým telefonním číslem.

Několik dní před prvním domluveným setkáním na přelomu dubna a května 2013 jsem si byl ověřit, kde se modlitebna² Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů ve městě nachází. Skutečně se nalézala tam, kde jsem ji očekával a snad jen shodou okolností propojovala místo mého prvního setkání s mormony. Jednalo se totiž o stejnou budovu, kde sídlila jazyková škola, kam jsem před třemi lety v období asi pěti měsíců docházel na placené kurzy angličtiny. Právě tam jsem měl před třemi lety namířeno, jak popisuji v prologu.

Dům na mě působil docela obyčejným dojmem, ostatně podobně jako před třemi lety. Obdobných se v okolí nacházelo hned několik. V tomto má své kanceláře několik firem.

---

² Misionáři toto místo obvykle nazývají jako „church house“.

Po průchodu velkými dřevěnými dveřmi s prosklením se člověk dostane do dlouhé chodby, kde po levé straně sídlí pojišťovna a na straně druhé luxusní galerie s mnoha obrazy vystavenými za prosklenou stěnou. Konec chodby zakončuje několik schodů, nad kterými čekají již jen zvonky do jednotlivých kanceláří, do nichž se pokračuje skrze další skleněné dveře. Trochu jsem se obával zmáčknutí zvonku, neboť jsem očekával, že se nazpět nezve pouhé zabzučení, jak tomu bývalo při návštěvách výuky angličtiny, ale něčí hlas. Obavu se snažily oddálit zmíněné obrazy, u kterých jsem se na okamžik zastavil. Chvíli jsem vyčkával a hledal v sobě dostatek odhodlání. Když jsem spatřil, že více jistoty již nedorazí, vyšel jsem ke zvonkům a stiskl jedno z mnoha tlačítek. Stálo na něm jen strohé a jasné: „CÍRKEV“.

Ve stejnou chvíli, kdy jsem stlačil tlačítko, do prvních skleněných dveří vešla starší žena. Než došla ke mně, ozvalo se pouhé zabzučení zvonku a já se v hloubi duše zaradoval, že nemusím s nikým komunikovat přes toto zařízení, neboť to mám tuze nerad. Podržel jsem dveře, paní prošla a jakoby ta snad tušila kam směřuji, zeptala se, zdali jdu také na výuku angličtiny k mormonům. Když jsem odpověděl, že máme stejnou cestu, jen se usmála.

Adam: Chodíte tam již dlouho?

Doposud neznámá: Ano, ano. Už asi rok.

Adam: A pomáhá Vám to?

Doposud neznámá: Myslím, že snad ano. Však uvidíte sám...

Modlitebna byla ve třetím poschodí, kam jsem před třemi lety chodil do jazykové školy a kde byl i vstup do misie. Na dveřích byl nalepený plakát zvoucí na bezplatnou výuku angličtiny³ pro začátečníky a pokročilé.

„Výborně, alespoň vím, že jsem tu zcela jistě správně,“ pomyslel jsem si. Zároveň s tím mi hlavou problesklo několik myšlenek zhodnocujících celou dosavadní výzkumnou snahu.

„Co tu vlastně děláš? Do čeho se to pouštíš? Není to všechno pitomost? Komu tím prospěješ?“

---

³ Toto je úsměvné z toho důvodu, že zatímco klienti jazykové školy jdou za nemalé peníze na hodinu s českým lektorem, tak k mormonům lze jít zadarmo na výuku s rodilými mluvčími (i když pravda, že kvalita výuky je rozdílná).

Zádveří mě překvapilo úzkou chodbou, kde již bylo nemálo lidí. Vlastně mě více než úzký prostor, překvapilo právě množství lidí, kteří tu čekali na naši lekci angličtiny. Naproti vstupním dveřím byla šatna, kam jsem si odložil bundu a nesměle začal konverzovat s jednou z účastnic. Vybavení šatny bylo poměrně strohé. Na bíle natřených zdech visely laťky s mnoha háčky. Jednu ze stěn zdobil nevýrazný obraz zobrazující pravděpodobně bustu Ježíše Krista, a protože byla místnost bez okna, tak na stropě osamoceně svítila jediná silná zářivka.

Za okamžik strávený mými lehce trapnými úsměvy, se v trochu potemnělé chodbě, kam přicházelo světlo z šatny a ze dvou matně prosklených dveří na obou koncích chodby, otevřely blízké dveře, z nichž vyšel mladší vysoký muž a odešel ven. V nyní již otevřené místnosti stáli dva usměvaví mladíci. Jeden měl na sobě černý oblek, druhý pouze bílou košili a černé kalhoty. Oba vypadali velice mladě, avšak formální oblečení jim dodávalo na první pohled určitou autoritu. Česky nás pobídli, ať jdeme dovnitř. S každým si potřásl rukou a prohodili pár slov, či jen, většinou celkem familiérně, pozdravili. Zřejmě jsem vypadal při vstupu do místnosti trochu nesměle a tak ještě než jsem měl možnost se představit, podal mi jeden z misionářů ruku a představil se jako „Starší Hassel“⁴.

Hassel: „Vy asi budete pan Dusek?“

Adam: „Ano, tedy ne Dusek, ale Duffek... Adam. Volal jsem vám, tak to jsem asi mluvil s Vámi, že?“

Hassel: „Ano, ano.“

Adam: „Moc díky za pozvání.“

Hassel: „My jsme vždy moc rádi, když mezi nás přijde někdo další!“

Ačkoliv mě v chodbě překvapilo, kolik lidí se tu sešlo, nyní v místnosti to již tak četně nevypadalo. Snad i proto, že učebna byla celkem prostorná.

U jedné ze stěn stál stůl, za kterým měli misionáři své „zázemí“. Opřeny o stůl, ležely tam dva značkové batohy. Ty jsou, kromě jiných poznávacích znamení, jedním z celkem typických symbolů mormonských misionářů. Nejen že v nich mají vždy několik výtisků Knihy Mormonovy pro případné zájemce, ale i mnohé další brožury a materiály. Kromě toho

---

⁴ Na jmenovce, kterou má každý misionář (nikoliv misionářka, ty užívají jmenovky s označením Sestra), stojí Starší a potom příjmení daného člověka. V angličtině např. Elder Hassel. Starší se používá nejen jako pouhé oslovení, ale i jako označení stupně kněžství, které daný člověk má. „Titul Starší opravňuje k učení, výkladu, napomínání, křtění a dohledu nad sborem“ (Novotný, 1998 str. 149). Jestliže tedy uvádím slovo Starší s velkým „S“, pak se jedná právě o toto označení. Je také důležité zmínit, že v době misie neuvádějí misionáři své křestní jméno, tím se jim stává jejich příjmení.

slouží také jako praktická věc, kam si misionáři mohou odložit své osobní věci při mnohahodinových pochůzkách městem, kdy oslovují lidi na ulicích.

Dále byla výbava učebny celkem strohá. Vedle stolku stála bílá tabule s několika fixy. Na straně u dveří pár vysokých šedých skříněk. Mezi dvěma okny do ulice stál vypnutý, sklopený větrák. Na každé ze stěn visel jeden obraz, znázorňující nějaký náboženský výjev. Za stolem misionářů visela velká malba zobrazující poutníky, kteří následují Ježíše Krista stojícího v popředí.

Vše shrnuje deníkový zápis: „Jediný co bylo divný, to byla ta místnost a celý to patro. Všude takový ošklivý obrázky, kýčovitý výjevy z bible. Takový všechno strohý, kancelářský.“ Domnívám se, že se zde jasně zrcadlil můj prvotní nezvyk z celého místa, které nezapadalo do mých dosavadních „vzorců myšlení“. Mělo vypadat například jako kostel, avšak podobalo se spíše zasedací místnosti v nějaké firmě.

Naše židle byly před tabulí zhruba ve třech nepřesných řadách. Vlevo ode mne seděla starší žena, vpravo byla mezera a pak starší pán. Před námi bylo ještě asi šest lidí.

Když se všichni usadili, menší, zato však blahobytněji vypadající misionář Hassel se nás česky optal, či nám spíše oznámil, že začnou modlitbou.

„*Could we start with a prayer?*“^{5, 6}

Na to většina účastníků skromně sklonila hlavu.

Modlitba zněla česky a přednesl ji druhý z misionářů, Starší Saybrook. Taktéž sklonil hlavu a natáhl ruce. Prsty, vyjma palců, sepal dohromady. Zavřel oči a neplynulou češtinou se silným cizím přízvukem začal.

„Náš nebeský otče, děkujeme ti... (následovalo poděkování bohu za studenty, kteří dorazili a prosba za úspěch dnešní hodiny) ...a toto vše říkám ve jménu našeho pána, Ježíše Krista. Amen.“

Na jeho „amen“ zazněla odezva i z našich řad. Někteří však, včetně mě, jen pokorně mlčeli. Následně misionáři popsali, co bude předmětem dnešní hodiny. Odtud dostala v komunikaci již přednost spíše angličtina.

---

⁵ V českém překladu: „Mohli bychom začít modlitbou?“

⁶ Mezi důležité prvky ve vztahu výzkumníka a jeho partnerů patří jazykové dispozice a jejich omezení. Čeština i angličtina se při mém výzkumu střídaly, což poskytovalo jak mnohé nevýhody, tak i některé výhody. Obě budu průběžně popisovat. V práci uvádím dvě varianty angličtiny. Jestliže mám přímý zápis v angličtině, potom uvádím kvůli zachování autentičnosti originál a v poznámce pod čarou překlad do českého jazyka. Jestliže se jedná pouze o reprodukce výpovědí, uvádím vše rovnou v češtině.

Nejprve vypsali na tabuli několik anglických slovíček, která jsme si s jejich pomocí přeložili do češtiny, nikoliv však pouhým překladem, ale svým způsobem hádankami, kterými nás chtěli dovést k českému ekvivalentu. Připadalo mi to poučné i zábavné, avšak použitelnost slovíček trochu snížil jejich význam. Ten totiž ve většině případů zaujímal docela jasnou náboženskou konotaci, například mučedník, prorok, trpět apod. Pokračovali jsme určitým druhem konverzace, kde se oba misionáři každého z nás optali na nějakou jednoduchou otevřenou otázku. Třeba co jsme dnes dělali, či jak jsme se měli o víkendu. Když někomu ze „studentů“ nebylo něco jasného, například nějaké slovo, tak se česky otázel a misionáři celkem zasvěceně vysvětlovali.

Uběhlo zhruba 45 aktivních minut, když každý z misionářů stál u jednoho konce tabule.

Hassel: A nyní je čas na naši duchovní myšlenku.

Saybrook: Chtěli bychom vám něco povědět o našem proroku Josephu Smithovi.

Saybrook na tabuli začal kreslit jakési čtyři propojené výstupky a nad každým z nich napsal jméno některého z proroků. První byl Adam a další následovali Noe, Ježíš a Joseph Smith. Mormoni věří, že síla evangelia se vždy nejvíce projeví s příchodem proroka. Joseph Smith je posledním a pro současnost tedy nejvýznamnějším. K jeho životu se váže dlouhý a celkem komplikovaný příběh. Ten však, podobně jako historie mormonského hnutí, není předmětem této práce. Pro bližší informace doporučuji například knihu *Contemporary Mormonism* (Bushman, 2006), či *An introduction to Mormonism* (Davies, 2003).

Postava Josepha Smithe je však důležitá především v tom, že na základě bohem svěřených pravomocí a dovedností mohl sepsat *Knihu Mormonovu*⁷, ústřední spis Církve (Církev, 2004a). Tuto knihu jsem od misionářů zdarma obdržel hned na druhém společném setkání.

Saybrook: „Could we end with a prayer?“⁸

---

⁷Knihu *Mormonova* „obsahuje příběhy skupiny Židů, kteří kolem roku 600 opustili pod vedením Lehiho Palestinu a přeplavili se do Ameriky. Dále popisuje bitvy potomků jeho dvou synů Nephiho a Lamaniho. Kromě toho vypráví i o jiné skupině, tzv. Jeraditech, kteří přišli do Ameriky v době zmatení jazyků při babylonské věži“ (Novotný, 1998 str. 142).

⁸V českém překladu: „Mohli bychom skončit modlitbou?“

Modlitba zněla v češtině a podobala se úvodní jen s rozdílem, že v ní Starší Saybrook především děkoval za příchozí a modlil se za jejich klidnou cestu domů.

Jakmile skončil, všichni se začali rozcházet a při odchodu se bavili mezi sebou. Jeden pán hovořil s Hasselem, zatímco já mluvil se Starším Saybrookem. Když všichni účastníci odešli, přišel za námi i Hassel a já oběma osvětlil, jaký výzkum bych chtěl v misii provádět. Jednoduše říct, co bude cílem mé práce a jak bude probíhat, znamenalo nesnadný úkol. Sám jsem totiž příliš nevěděl.

Oba se zdáli být nadšení a říkali, že v tom rozhodně nevidí žádný problém. Prý však sami nemohou o celé věci rozhodnout, a proto se ještě zeptají vedoucího misie. Vyměnili jsme si telefonní čísla a už jen ve dveřích se mě optali: „A máme se chovat nějak speciálně...?“

3 Přístup k terénu, etice a sebereflexi

...

Adam: Víte, já jsem vlastně nepřišel jen kvůli angličtině. Jsem tu kvůli něčemu docela jinému. Studuji sociální antropologii a zde bych chtěl dělat výzkum.

Hassel: To je zajímavé. A v čem by to spočívalo?

Adam: No to vlastně ještě úplně nevím.

Hassel: A co jste říkal, že to studujete?

Adam: Sociální antropologii.

Saybrook: Můžete nám to přiblížit. Já asi nevím, o co přesně jde.

Adam: No, to je také těžké nějak jednoduše říct, ale...

...

Vysvětlit misionářům, o co mi při výzkumu půjde, nebyl jednoduchý úkol. Ačkoliv jsem již byl vybaven skromnou zkušeností ze semestrálního výzkumu mezi lidmi bez domova, zde se vše odehrávalo zcela od začátku. Vstup do nového prostředí vyplynul, podobně jako při předchozím výzkumu, ze situace. Po celou dobu jsem se držel poučky, že antropologický „fieldwork“ obnáší vlastnosti jazzové improvizace (Cerwonka, a další, 2007 str. 23), neboť ta je jeho nedílnou součástí. Vše plynulo. Navzdory mé úvodní nepřipravenosti, která je však dle mého názoru také neoddelitelnou součástí terénního výzkumu, byli misionáři i další lidé, s kterými jsem domlouval parametry a etické aspekty výzkumu, nanejvýš vstřícní. Skrze misionáře jsem ihned při druhém setkání obdržel telefonní číslo na vedoucího misie a manažerku pro vztahy s veřejností. S oběma jsem následně svou práci konzultoval. Etické podmínky, které jsem jim navrhl, obsahovaly anonymizaci všech výzkumných partnerů⁹, stejně jako míst. Toto bylo pro všechny přijatelné. Zároveň jsem kvůli zachování transparentnosti souhlasil, že budu na vyžádání podávat průběžné informace o výzkumu. K širším etickým aspektům této práce se dostanu i na dalších stranách.

Terén, ve kterém jsem se pohyboval, bych mohl nazvat téměř ideálem etnografa. Nabízel mi nestrojenou zúčastněnost při pozorování, a zároveň jsem byl lidmi v terénu neustále pobízen k pravidelným návštěvám a setkáním. To pro mě byla, oproti výzkumu mezi

---

⁹ Zde se nejedná pouze o záměnu jmen, ale i o kombinování charakterů i fyzických rysů lidí, kteří v příběhu vystupují. Lidé by tak měli být nedohádatelní nejen pro čtenáře z vnějšku, ale částečně i pro insidery Církve. Částečným kombinováním charakterů jsem mohl i snížit počet postav, které v etnografii vystupují, což podporuje přehlednost četby a dále posiluje anonymitu vystupujících.

bezdomovci, zcela nová zkušenost. Zatímco tehdy jsem se musel tak říkajíc vnutit, zde šlo vše naopak a téměř bez mého většího přičinění. Znamenalo to obrat ve stereotypním vnímání antropologa jako toho, kdo se musí snažit dostat se dovnitř a „vnucovat se“. S nadsázkou by se tedy dalo říct, že jsem byl vtažen.

Původní myšlenka, skrze kterou jsem chtěl popis terénu a mé zážitky předávat, měla počátky ve stylistickém zobrazení etnografie Sudhira Venkatshe *Gang Leader for a Day* (2009). Zejména mě oslovila čtivost a výpravnost a z nich i vyplývající rafinovanost, se kterou autor podával své komplexní, a přesto lehce srozumitelné teoretické ukotvení. Vše jednoduše propojil do jediného čtivého celku. Předložil mi typ reprezentace etnografie (Clifford, a další, 1986), který jsem si představoval. Napsat bakalářskou práci a zhmotnit pradávný sen stát se spisovatelem. V tomto případě celkem daného příběhu.

Již samotný příchod do terénu mi přinesl mnoho myšlenek a otázek, na které jsem postupem času pomalu nacházel odpovědi. Například mě zaskočila hned úvodní otázka misionářů směrem ke mně, zdali se mají „chovat nějak speciálně“. Veškerý výzkumný pozitivismus, jakoby se v těch několika slovech téměř rozplynul (Rabinow, 1977). Tehdy jsem to bral téměř jako problém. Obával jsem se „neautentické a umělé“ atmosféry. Až později mi došlo, že to vlastně byla zcela přirozená otázka. A především, že z jedné otázky, jak jsem si později ověřil, nelze predikovat celý následný výzkum.

Subjektivistický názor a odtažitý pohled k veškerým náboženstvím, který jsem si s sebou do terénu přinesl, jako svébytnou součást sebe (či jako kouli na řetězu), jsem jen opatrně, nerad a pomalu odkládal, což dále průběžně popisuji. Pierre Bourdieu mluví o určité radosti etnografů otevřeně exhibovat své dojmy a reflexivitu (2003). Domnívám se, že nelze odložit člověku vlastní subjektivismus. Názory, myšlenky, to všechno jde společně s výzkumníkem do terénu. Výzkumník není robot, který by se mohl od podobných věcí oprostít (Stöckelová, a další, 2013 str. 7). Laura Nader potom tvrdí, z mého pohledu fundamentální a přesné stanovisko, že objektivita je svého druhu chiméra, jež umožňuje jejím zastáncům schovávat své nanejvýš subjektivistické názory pod její přikrov (2011 str. 217).

Nikdo z nás, kteří jsme se v terénu Církve pohybovali, nebyl a není racionálním aktérem. Plně reflektovat svou subjektivitu tedy nelze. Stejně jako já, i všichni ostatní lidé vyskytující se v etnografii nemuseli vždy dostatečně popisovat a správně rozlišovat své „belief and practices“ (Dopita, 2007 str. 131). Nacházeli jsme se zkrátka v situacích, které nás mohly předcházet. I sami výzkumní partneři potom mohli své jednání vysvětlovat, i při nejlepší vůli, mylně (tamtéž). Všichni jsme byli součástí terénu. Tak říkajíc v jednom „poli“. Výzkum neprobíhal v sociálním vakuu, tudíž jsme všichni někdy více, někdy méně podléhali

zřetelným sociálním, či jiným tlakům (Dopita, 2007 str. 135). Příkladem uvědomovaného tlaku může být jistý druh autocenzury, který se u mě projevoval při závěrečném psaní. Ten byl zapříčiněn především tím, že byl na začátku dán slib, že práce bude před uveřejněním k dispozici vedení odbočky¹⁰ i vedení Církve. Všechny výše zmíněné nedostatky jsem se však snažil brát natolik vážně, abych se mohl pokoušet odhalit jejich skutečný základ (Dopita, 2007 str. 131).

Mnoho událostí, které se v terénu odehrály, útočilo¹¹ na mé dosavadní hodnoty a názory. Jen těžko překonávat vlastní mysl. Vše je zatíženo vlastní minulostí, světonázory, druhem výchovy apod. (Rabinow, 1977) Nejen data, která etnograf vytváří, ale již pouhý výběr tématu, či terénu pochází z právě takto, nejrůznějšími vlivy, zatížené mysli (Ryška, 2013 str. 93). Nejen proto Bourdieu ve svém konceptu Zúčastněné objektivace příkládá velkou důležitost právě objektivaci výzkumníka (2003). Nehodlám zde kvůli tomu samozřejmě vypisovat svou biografii, abych tak čtenáři přiblížil vlastní spojení s terénem. Chtěl bych ale prostřednictvím některých formativních momentů svých habituálních dispozic (Ryška, 2013 str. 94) přiblížit svůj vztah k výzkumným partnerům v Církvi, jakožto i vztah k výzkumnému terénu. Jak jsem již naznačil v úvodním prologu, svůj vztah k víře, náboženství a bohu, nevnímám nijak zvlášť vyhraněně. Zřejmě bych svůj přístup mohl označit pojmem populárního českého teologa Tomáše Halíka, jako „něcismus“ (Halík, 2005). Nikdy jsem se do žádné církve aktivně neorganizoval, nikdy jsem nad podobnými myšlenkami v duši dlouze nepolemizoval a ani jsem neměl příliš možností o něčem podobném s někým dalším diskutovat. Prostředí, z kterého pocházím, není nijak nábožensky založené a dalo by se nazvat sekulárním. I přesto všechno však v duši (jak příznačné!) chovám vnímání pro to, že vyšší moc zcela jistě v nějaké formě existuje. Toto všechno pro mě však zůstává velice vzdálené a zahalené neurčitou dávkou mystiky, která se stala jednou z možných příčin pro výběr tohoto výzkumného tématu. Nemohu se tedy označit za nevěřícího člověka.

---

¹⁰ Odbočka je název jednotky, kterou mnou navštěvovaná kongregace v hierarchii Církve zastupuje (jak místně, tak i počtem členů).

¹¹ Zhruba v polovině psaní jsem si teprve všiml bojové terminologie, kterou je celá práce protkaná (obrana, útok atd.). To samo o sobě dost vypovídá o mém subjektivním pohledu na Církev a do jisté míry i o vztahu k některým výzkumným partnerům.

4 Teoretický rámec

„Etnografie může rozmnožit, modifikovat a obohatit teorii...“

(Cotoi, 2011 str. 120)

Teoretické nástroje, které v práci využívám, pochází především z myšlenek francouzského filosofa Michela Foucaulta. Hlavním tématem, kterým se zabývám, je, jak již bylo nastíněno v úvodu, moc v jejích nejrůznějších proměnných formách. Ta je právě i jedním z hlavních témat Foucaultovy tvorby.

Na jedné straně se mi zdá role tohoto francouzského myslitele v antropologii nezastupitelná (Boyer, 2003), na straně druhé se mi jeho jméno jeví, s mírnou nadsázkou, jako kult.

Ačkoliv sám tvrdí, že „pevně věří v lidskou svobodu“ (Foucault, a další, 2000), můj celkový dojem je spíše opačný. Ukazuje, jakým způsobem jsme každodenně ovládáni a tím představuje svobodu do značné míry jako iluzi.

Předně je třeba říct, že Foucault s mocí nepracuje jako s uzavřenou entitou, ale naopak ji považuje za neuchopitelnou. Přelévá se v lidských vztazích, kde je neustále vyjednávána (Foucault, 2005, str. 30; Deleuze, 1996, stránky 105-106). Moc se dle Foucaulta nedává a nelze ji směnit, lze ji pouze vykonávat. Její existence je tedy pouze v samotném aktu (Foucault, 2005 str. 30). Jedinci se vždy nachází v postavení, kdy moc nejen snáší, ale i vytvářejí. Pokaždé tedy zastávají jakousi roli přenašečů moci (Foucault, 2005 str. 42). Takto pracující moc Foucault označuje za vztahy sil. Právě skrze střety sil mohou jedni v širokém smyslu slova ovládat druhé (Rabinow, a další, 2010 str. 327). Jak již tedy bylo řečeno, Foucault nehledá „syrovou“ a globální moc, ta dle jeho slov neexistuje. Moc se vyskytuje pouze aktuálně, v aktu. Důležitá je dle něho tedy především analýza mocenských vztahů mezi lidskými individualitami (Foucault & Carrette, 1999, str. 152; Rabinow & Dreyfus, 2010, str. 327).

V pozdějším období své tvorby Foucault rozpracoval analytický koncept governmentality. Ten lze chápat jako nástroj k analýze „moderních způsobů vládnutí“ (Rabinow, a další, 2010 str. 319). Foucault v něm „nenabízí novou teorii, nové paradigma, ale spíše novou perspektivu, nový prostor ke zkoumání“ (Cotoi, 2011). Analýza se zabývá způsoby vládnutí, konkrétními postupy a tedy aplikací moci nad druhými a jejich těly (Foucault, 2000 stránky 60-61). Tím, jak z člověka skrze kontrolu a závislost vytvořit

„subjekt“ (Rabinow, a další, 2010 str. 318). Pro tyto mocenské vztahy Foucault užívá připodobnění k pastýři vedoucímu své stádo (Foucault, 2000a, str. 301; Dean, 2010, str. 90). Stádo získává ochranu a péči, zároveň je však plně řízeno a ztrácí velkou část své svobody.

A nyní, pravím vám, že vás volá dobrý pastýř; a budete-li hlas jeho poslouchati, přivede vás do stáda svého a budete ovce jeho; a přikazuje vám, abyste nestrpěli, aby se mezi vás dostal dravý vlk, abyste nebyli zničeni.

Knihy Mormonova, Alma 5:60

Jinými slovy, governmentalita se snaží formovat chování subjektu tak, aby se zajistily dobré životní podmínky pro všechny (Inda, 2005 str. 6). Moderní techniky vlády lze potom vnímat jako určitý druh racionální volby pro ovládané. O governmentalitě můžeme tedy hovořit jako o analytickém nástroji, a zároveň i o určité mocenské praxi, do které jsou „vložené“ různé disciplinační technologie (Inda, 2005, str. 2; Foucault, 2000, str. 201; Rabinow & Dreyfus, 2010, str. 239).

Foucault svou charakteristickou prací „archeologa vědění“ zkoumá různé formy vládnutí v minulosti a především na tomto základě potom analyzuje systémy a technologie „moderní“ vlády (Rabinow, a další, 2010 str. 319). Foucault o způsobech moderního vládnutí tvrdí, že nejde o pouhé přesuny historických způsobů vlády do „moderní“ společnosti, ale že se jedná spíše o kombinování předchozích existujících forem (Rudnyckyj, 2004, str. 413; Cotoi, 2011, str. 112). Toto vše do sebe integrují nejen státní vlády, ale i mnohé další nestátní organizace (Rabinow, a další, 2010 str. 319), v mém případě Církev. Charakteristickým rysem moderní vlády ve Foucaultově smyslu je racionalizace moci a vládnutí (Cotoi, 2011 stránky 112-113). Ta je míněna především optimalizací, zeštíhlováním a zvyšováním účinnosti vlády (Dean, 2010 str. 133).

Ve Foucaultově díle je důležitý odkaz na těla. Ta jsou ve Foucaultově smyslu právě tím, co je přímo „pohrouženo do politického pole“ (Foucault, 2000 str. 60) a skrze co se může moc projevovat (From Ruling Class to Field of Power: An Interview with Pierre Bourdieu on La noblesse d'État, 1993 str. 34). Aplikací disciplíny se tělo stává poslušným (Rabinow, a další, 2010) a právě takové lze dále zdokonalovat, transformovat a využít (Foucault, 2000 str. 201).

Předchozí odstavce pro mě a mou etnografii tedy vyúsťují v pochopitelné východisko. Skrze zúčastněné pozorování budu prožívat každodennost, kterou moc, či governmentalita „způsobují“ (Rudnyckyj, 2004 str. 430), respektive skrze kterou se projevují v mocenských

vztazích mezi lidmi v Církví. Následující etnografické příběhy budou propojovány s teoretickou analýzou navázanou na governmentální a právě na nich se budu snažit zobrazit mé interpretace některých mocenských technologií, které v Církví mohou působit na zájemce.

5 Nedělní dopoledne na misii

*„Hey Adam. It was really good to meet with you yesterday. ☺
We wish you a wonderful weekend. You're awesome. And we'll see you
tomorrow on church service right? Hassel a Saybrook“¹²*

V místnosti, kde se za chvíli mělo odehrávat nedělní shromáždění, panovala jako obvykle dobrá a dalo by se říci, že i celkem domácká atmosféra. V mých očích ji narušovalo zejména sváteční oblečení většiny přítomných. Mladý muž v bílé košili se za elektrickými klávesami pomalu rozehrával a hovory lidí pokračovaly nerušeně dál. Většina se zde znala jmény a tykala si. Zájemce, či cizinec jako já, musel být všemi zcela jistě ihned zpozorován.

A také ano, hned u dveří mě zastavil hlouček čtyř misionářů¹³. Proběhlo podání rukou, zdvořilostní konverzace v angličtině a už se mě ujal Saybrook. Zastavil se hned vedle dveří u zadní řady židlí, která byla u zdi a před níž zela široká mezera. Po minulé zkušenosti, kdy jsem zde seděl a člověk od řečnického pultu řekl něco ve smyslu, že „když by mezi nás dnes přišel Ježíš, sednul by si jistě tiše dozadu, tam co dnes sedí zájemci“ a všichni se otočili, aby se na nás, tedy na mě a jednoho zájemce mohli podívat, jsem usoudil, že lepší místo bude úplně vepředu v první řadě židlí.

Misionáři plní při shromáždění zejména roli „animátorů“. Nečlen obvykle nikoho nezná, je tedy na shromáždění cizincem. A jsou to právě misionáři, kdo zajistí, aby se nestalo, že například bude při bohoslužbě sedět osamocen. Podobně je to i na jiných akcích pořádaných misijní odbočkou.

Mluvit s misionáři anglicky je, možná nejen pro mě, určitým druhem prestiže. Zatímco většina lidí zde s misionáři mluví česky, já si užívám angličtiny a snad jako bych se s tím i sám před sebou chlubil. Využívám toho i navzdory tomu, že by občas bylo lepší přejít do češtiny, kde jsou někteří misionáři lepší, než já v angličtině.

Z první řady jsem si mohl dobře prohlédnout především nejdůležitější přední část místnosti.

---

¹² Sms obdržena od misionářů den před bohoslužbou. V českém překladu: „Ahoj Adame. Včerejší setkání s tebou bylo skvělé. ☺ Přejeme ti báječný víkend. Jsi úžasný. Uvidíme se zítra na bohoslužbě, ano? Hassel a Saybrook“

¹³ Pro hlouček misionářů je velice typické sudé číslo, neboť misionáři téměř neustále udržují své dvojice.

Naproti nám zela široká mezera, úplně vepředu stál řečnický pultík s malým mikrofonem. Na něj navazoval stůl podobný školní katedře. Vpravo od pultíku stál jakýsi oltář - stůl, kde se pod bílou látkou skrývala Svátost – natrhaný chléb a kalíšky s vodou. Vedle toho velké klávesy otočené jakoby bokem ke všemu ostatnímu v místnosti.

Výzdoba nebyla nijak okázalá. Na jedné straně stolu a v obou předních rozích místnosti byly umělé květiny s bílými květy. Za zády řečníků se skýtala dvě okna, která se zavírala podle toho, jaký byl uvnitř vzduch a jak hlučně zněl provoz venku na ulici.

Jakmile jsme se posadili, hudba od kláves utichla a k řečnickému pultíku kráčel Prezident odbočky pan Procházka.

„Krásné nedělní ráno drazí přátelé, vítám vás dnes na bohoslužbě Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů.“

Pan Procházka mi ztělesňoval archetyp českého člena Církve. Vysoký, celkem hubený a usměvavý chlapík se zvláštní jiskrou v oku. Často opakoval, že není dobrý řečník. Nevím, myslím, že zkrátka vždy mluvil s určitou rozvahou v hlase. Zde pronesl několik úvodních slov. Dalo by se říci, několik organizačních slov. Shrnul události, které odbočku čekají apod. Na závěr svého krátkého vystoupení, jako obvykle poprosil všechny přítomné, aby si ztlumili své mobilní telefony a posadil se zpět za stůl, který přiléhal k řečnickému pultíku, mezi své dva rádce¹⁴.

Případalo mi to trochu jako v kině, či divadle. Člověk vypne telefon a před ním se začíná odehrávat zhruba hodinová podívaná. Těžko lze však předpokládat, že to podobně pasivně přijímali i všichni ostatní. Mnohdy byly, nejen u řečníků, zřetelné emoce projevené třeba pláčem. Na druhé straně mi například při jednom ze shromáždění unavený Saybrook téměř padl na rameno a usnul.

Dopředu před řečnický pult, který byl v jedné ose s uličkou, přišla sestra Dunkelová. Mladá misionářka z Arizony v dlouhých šatech s dlouhými vlasy v culíku. Jednou rukou držela zpěvník a druhou začala dirigovat a udávat tempo první úvodní písně.

---

¹⁴ Každý prezident odbočky má své rádce. Odhadem možná polovina ze všech přítomných zastává nějakou větší, či menší funkci v rámci odbočky. Byl jsem přítomen i na generální konferenci odbočky, kde se mimo jiné volili právě i všichni funkcionáři odbočky.

Společně se Saybrookem jsme také drželi ohmatanou, celkem tlustou knihu a společně se všemi ostatními zpívali jednu z mnoha písní z velkého zpěvníku.¹⁵ Snažil jsem se svým projevem příliš nevynikat a skrýt se za Hasselův silný hlas.

*Bud' se mnou vždy, po celý život čas dej, at' mne
všude provází Tvůj hlas. Víím, že jen s Tebou šťasten
mohu být, bez tvé pomoci Pane, nelze žít.*

*Tak jako v bouři každý tmavý mrak, stříbrný
okraj kreslí do oblak, tak víra v Tebe dává
duši klid, bez Tvé pomoci Pane, nelze žít.*

*Zůstaň se mnou i když se sklání noc, v dobrém i
ve zlém. Ty jsi má pomoc, Tvé požehnání kéž mo-
hu vždy mít. Bez Tvé pomoci Pane, nelze žít.¹⁶*

Když jsem navštívil první shromáždění, přišlo mi zpívání podivné a téměř ihned se objevily vzpomínky na hodiny hudební výchovy na základní škole. Podobně jako tehdy, ani zde jsem se nikdy nesnažil příliš vynikat. Skrýt se za hlas misionáře však nebyl problém, neboť jejich zvučný a hlasitý přízvuk v českých písních téměř vždy značně vynikal.

Po písni provedla starší žena s velkými brýlemi s trochou zadrhávání krátkou, úvodní modlitbu, zakončenou tradičním „ve jménu Ježíše Krista, amen.“ Odpovědí publika bylo kolektivní „amen“ a mohlo se pokračovat dalším zpíváním.

Dále byla na řadě zřejmě nejvýznamnější část nedělní bohoslužby, žehnání svátosti¹⁷. Starší zachmuřený muž v černém obleku poklekl u stolu pokrytého bílou látkou, na které byly podnosy s natrhaným chlebem a kalíšky s vodou. V tichu místnosti vedl dlouhou prosbu k bohu a tím žehnal chlebu a vodě. Obřadnost a pietu situace mírně narušil jen výkřik malého dítěte nedaleko za mnou: „A bude ham!“ Dva mladí, svátečně oblečení chlapci poté začali roznášet nejdříve chléb a následně malé pohárky s vodou. Ticho při podávání svátosti rozčeřilo pouze občasné zakašlání, či některé z malých dětí.

---

¹⁵ Při zpěvu se, stejně jako i při všech ostatních částech shromáždění, sedí.

¹⁶ Píseň č. 56. „Bud' se mnou vždy“ ze zpěvníku Církve Ježíše Krista svatých posledních dnů. Text: Henry F. Lyte, hudba: William H Monk, písma: Lukáš 24:29, Jan 15:4-12. Přesný opis ze zpěvníku.

¹⁷ Tato část je ekvivalentem svatého přijímání v jiných církvích.

Pokračováním byly dva proslovy. Znovu jsem slyšel v obměněné podobě i to, co již zaznělo na některých setkáních s misionáři, či předchozích shromážděních. Prvního kázání se ujal rádce prezidenta odbočky. Vysoký muž s krátkými černými vlasy a charakteristickou mimoverbální komunikací. Mluvil o stálosti ve víře a závěrem apeloval na všechny přítomné, aby nepolevovali v evangelizačním úsilí. Ve svých slovech odkazoval na tzv. „Plán misie“, který v tomto roce běží a jehož papírovou podobu by měli všichni mít doma. Každý člen rodiny zkusí každý měsíc zkontaktovat alespoň jednu osobou, jež by se mohla stát členem Církve. Osloví někoho ve svém okolí a předá mu poselství, tedy pozvání na bohoslužbu, či kontakt na misionáře. Zároveň se každá rodina alespoň jednou denně společně pomodlí za úspěch tohoto konání.

Žena, která vystřídala předchozího řečníka, částečně rozvinula předchozí řeč a dále trochu pateticky mluvila o důležitosti rodiny. Pro nezasvěceného, jako jsem byl já, byly proslovy celkem zdlouhavé a do značné míry i nudné.

Následovala další píseň a celá bohoslužba byla potom zakončena modlitbou. Tu přede všemi přednesl Hassel. Jakmile zaznělo závěrečné, společné amen, všichni se začali mezi sebou bavit. Zároveň začalo pomalé přeskupování do jednotlivých oddílů Nedělní školy.

Vzdělávání v písmech a naukách evangelia vždy pokračuje ve třech stupních. Nejpokročilejší zůstávají v místnosti, kde se odehrávalo shromáždění. Děti mají vlastní výuku nazvanou primárky v místnosti sousedící s „učebnou“ angličtiny, kde se setkávají méně pokročilí a zájemci, mezi kterými jsem zůstal i já.

U stolu, kde jsem se obvykle scházel s misionáři při „setkáních nad Knihou“, nyní seděl mladší muž. Jmenoval se Tomáš a snad se i trochu podobal misionářům. V bílé košili s černou kravatou a stálým úsměvem k nim vskutku neměl příliš daleko. Před ním leželo několik knih, včetně Bible a na bílé tabuli vedle něho bylo cosi namalováno červeným fixem. Sešlo se nás zde dvanáct, z toho však polovina misionáři a misionářky. Seděli jsme v půlkruhu před stolem a čekali, než se všichni posadí.

Na jedné z nedělních škol jsem byl svědkem asi nejmotivnějšího okamžiku. Téma následujících zhruba 40 minut bylo placení desátku, který je, jako i v mnoha jiných církvích, běžnou součástí písem. Obrázek na tabuli, jak později vysvětlil mladý muž, měl představovat kupičky peněz. Desátek pro Církev představuje příjem od věřících, který je využíván na financování nejrůznějších aktivit¹⁸ (Církev, 2014). Poté, co muž vysvětlil některá základní

---

¹⁸ Desátek je určen na výstavbu chrámů, sborových domů a dalších budov, financování a správu Církve, financování misionářského programu, zajištění výukových a dalších materiálů, chrámovou prací, genealogii a mnoho dalších důležitých aktivit Církve, vzdělávání (Církev, 2014).

fakta o desátku a přečetli jsme si některé verše z Bible a Knihy Mormonovy, přišly na řadu otázky. Přihlásila se žena, která seděla nedaleko vedle mě s malou dcerou na předchozím shromáždění. Zeptala se příkladem. Začala tím, že byla doba, kdy by si nemohla desátek dovolit.

Žena: Chtěla bych říct, že to není jenom o tom, platit desátky, ale i o mnoha dalších věcech, jako dodržovat přikázání, chodit na shromáždění atd.

Tomáš: Určitě.

Žena: Ale ještě k těm desátkům. Člověk se může dostat do situace, kdy ty desátky platit nemůže. My jsme se v takové situaci octli. Měli jsme s dcerou dvě stovky na týden. Na plíny, na jídlo a na všechno (žena začala plakat). A jako ještě z toho platit desátky? To by prostě nešlo.

Tomáš (trochu rozpačitě a zaskočeně): Hm.

Žena (snažila se potlačit slzy a pláč): Takže když člověk nezaplatí desátek, nedostane požehnání (misionářka sedící vedle, utěšitelsky objala plakající ženu)?

Tomáš: Ne, to určitě ne... Já myslím, že Nebeský otec zná situaci každého člověka...

Tomáš se dostal do nezáviděníhodné situace, avšak nějakým způsobem se z ní zase dostal zpět a sestra Dunkelová potom mohla sezení zakončit krátkou modlitbou.

Ačkoli bohoslužba začínala o půl desáté a po skončení druhé části bylo již jedenáct hodin, nedělní program stále nekončil. Třetím pokračováním bylo tzv. Kněžské shromáždění¹⁹. Na tuto část jsem zůstal pouze třikrát za celou dobu výzkumu. Především proto, že i přes ujišťování od misionářů a vedení Církve, že vše je veřejné, jsem se tam cítil poněkud nepatřičně, jak uvádím níže.

„Ženy se v pomocném sdružení učí, jak být lepšími ženami, muži se na kněžském shromáždění učí, jak být lepšími muži.“²⁰

---

¹⁹ Kněžské shromáždění je určeno pouze pro muže. Ženy v tu dobu byly v místnosti, kde se předtím konala bohoslužba, a měly setkání tzv. pomocného sdružení.

²⁰ To tvrdil Starší Wall. Osobně jsem žádné větší rozdíly mezi Kněžským shromážděním a Nedělní školou nenašel.

Židle vyrovnané v půlkruhu před stolem jsme dali zpět ke zdi ke zbylým. Do místnosti přišli další lidé. Ženy v tu dobu začínaly vlastní sezení tzv. Pomocného sdružení a tak se zde sešli pouze muži od chlapců až po ty nejstarší. Místnost se slušně zaplnila a mohlo se začít. Shromáždění předsedal a za stolem seděl pan Koudelka, starší obrýlený pán se zvláštním úsměvem. V úvodu jsme si společně zazpívali jednu píseň ze zpěvníku. Bez kláves byly všechny hlasy daleko zřetelnější a já mohl pozorovat, kdo jak silně zpívá.

Pan Koudelka rozevřel velkou knihu v černých deskách, podle které se obracel na jednotlivé misionáře či členy a ti mu podávali informace o návštěvách zájemců, méně aktivních členů apod. Poté se optal jednoho z členů, jak dopadl jeho misijní úkol. Ten si, pro mě v tu chvíli zcela nepochopitelně, začal s úsměvem rozvazovat kravatu a vyprávěl.

„Ten pán, kterému jsem chtěl předat poselství, nebyl ani na třetí pokus doma. Byl tam ale na zahradě jeho starý otec. Neslyšel mě a tak jsem musel přelézt zeď, ta zeď nebyla vysoká, s tím jsem neměl problém, ale spíše jsem se bál, aby se nelekl ten pán, jeho otec, který tam byl. Tak jsem na něj raději už z dálky volal. Nechal jsem mu poselství pro jeho syna, tedy dopis s pozvánkou na shromáždění, či osobní setkání.“²¹

Pan Koudelka se obrátil na všechny přítomné s výzvou, kdo si nyní vezme misionářskou kravatu na starosti, po chvílce všeobecného váhání se jeden člověk přeci jen, nepříliš radostně, přihlásil. Později mi misionáři vysvětlili, že se jedná o obyčejnou kravatu²², jež symbolizuje úkol nositele vyhledat nějakého potencionálního zájemce a předat mu zmíněné poselství.

Krátce se vyřešily organizační záležitosti pro další týden, například kdo si vezme na starosti úklid, či roznášení svátosti na příštím nedělním shromáždění.

Koudelka: Zeptal bych se, jak často a co čtete a jestli máte nějaký pravidelný režim? A začneme třeba... Třeba tady zleva.

---

²¹ Terénní zápisky jsem zde neměl úplně přesné, každopádně tento příběh byl v tu chvíli skutečně zábavný a smála se celá místnost.

²² Jak mi vysvětlili misionáři, v jiných odbočkách se používají i jiné symbolické věci, např. přívěšky apod.

Adam (seděl jsem jako první zleva): No... Já nevím, zdali bych se tu měl nějak rozpovídat... No, nijak zvlášť často nečtu. Rozhodně ne pravidelně...

Koudelka: Dobře, Starší Saybrook?

Saybrook: Máme říkat proč?

Koudelka: Ne proč, jak často?

Adam (viděl jsem zmatený pohled Saybrooka a tak mu šeptám): How often do you read?

Saybrook: Aha, každý ráno, každý den. Čtu nyní Nauky a Smlouvy²³.

Podobným způsobem se optal všech přítomných. Následovala výuka podobná předchozí nedělní škole s větší snahou k diskuzi. Pan Koudelka otevřel téma, ke kterému měl připravené texty. Ty se četly nahlas a všichni se mohli, či snad i měli nějakým způsobem vyjádřit. S blížícím se polednem se zvyšovala i únava a tak jsem celkem ocenil závěrečnou modlitbu a poslední amen toho dne.

Z poslední části jsem měl rozporuplný pocit. Všechny „interní informace“ mě nesmírně zajímaly, avšak na druhé straně tvořily něco, co pomyslně hovořilo o mě, o zájemci. Už samotný název Kněžské shromáždění evokuje podmínku, že přítomní nesou titul Kněžství a setkání je tedy určené především pro ně.

V celém příběhu jsem se snažil nastínit zřejmý evangelizační charakter hnutí. Zájemce je na shromáždění lehce přístupnou formou²⁴ seznamován s tématem evangelizace a svým způsobem i s její správností. Domnívám se, že by se zde dalo hovořit o jednom z prvků režimů pravdy, které v Církvi fungují. Režimy lze chápat „jako kolektivně sdílené způsoby vztahování se k pravdě“ (Spalová, 2004). Další druh diskursu, jímž se dle Foucaulta reprodukuje moc. Na shromáždění se všichni společně utvrzují ve správnosti svého konání a v odhodlání vytrvat. V proslovech lze pozorovat i zřetelné vymezování se vůči okolí a s tím spojený důraz na vlastní komunitu. Ta je právě tím, co potvrzuje a reflektuje správnost „Boží cesty“. V tomto lze potom navázat na myšlenku governmentality a její racionální logiku ve smyslu, že co je dobré pro komunitu, je stejně dobré i pro individuality (Garmany, 2010 str. 913).

---

²³ „Jedno ze základních Písem mormonů“ (Novotný, 1998 str. 138). Na běžných setkáních jsem se s touto knihou nesešel, avšak na bohoslužbách, či na Kněžském shromáždění je často citována. Zatímco Kniha Mormonova se věnuje především historii, Nauky a Smlouvy se týkají současnosti a praxí, tím, jak by se věřící měl správně chovat.

²⁴ Mám na mysli především to, že se nemusí nijak zvlášť aktivně zapojovat.

Nerad bych Církev stavěl do pozice absolutního držitele zdroje moci. Ostatně i Foucault tvrdí, že instituce není zdrojem moci, ten je, dle Foucaulta, ukryt v mocenských vztazích mimo ni (Rabinow, a další, 2010 str. 331). To je dle mého soudu velice zásadní výrok a poukazuje i na to, že Foucault nevidí samotné subjekty jako zdroje, či držitele moci, ale, jak již bylo výše řečeno, jako její „pouhé“ přenašeče (Foucault, 2005 str. 42).

Pro mě zde nyní nastává moment, kdy bych měl začít hlouběji problematizovat jednu z mých dvou hlavních rolí při výzkumu²⁵, tedy roli zájemce. Osobně se domnívám, že tuto roli jsem sám od sebe vědomě používal opravdu jen zřídka. V okamžiku, kdy přišel kontakt s člověkem, který nebyl informován o mém výzkumu, jsem se obvykle snažil sám demaskovat. Toto však neznamená, že mi tato role nebyla mnohdy záměrně přisuzována. Zejména pak misionáři. Z mého pohledu se jednalo o druh reciprocity, který celkem samovolně vzniká při výzkumu mezi výzkumníkem a jeho výzkumnými partnery (Ryška, 2010). Na jedné straně má možnost účasti na chodu misie, na straně druhé jejich možnost, či alespoň představa této možnosti, evangelizovat. Má přítomnost jistě nebyla pouze takto jednoduše rozlišená a zcela určitě se jednalo i o explicitně nevyjádřené větší, či menší vzájemná očekávání, které s sebou přinesla (Ryška, 2013 stránky 110-111).

---

²⁵ Rolemi, které bylo možné jasně pozorovat, míním roli výzkumníka a přisouzenou roli zájemce. Jistě by se ale daly najít a pojmenovat i mnohé další.

6 Misijní činnost

„A Pán jim také pravil: Jděte mezi Lamanity, bratří své, a utvrzujte slovo mé; avšak máte býti trpěliví v utrpení a v strastech, abyste jim ukázali dobrý příklad ve mně, a já z vás učiním nástroj v rukou svých ke spasení mnoha duší.“

Knihy Mormonova, Alma 17:11

Moriarty: Víš Adame, tenhle verš (Alma 17:11), to jsou důvody, proč sloužím²⁶ na misi.

Adam: Misionářství není nic lehkého...

Moriarty: Přesně, doma jsem nechal všechno. Holku, rodinu, kamarády. Jo, kamarádi mi moc chybí. A taky videohry, miluju videohry... Ale víš, tady jsem šťastný, že můžu ostatní lidi taky dělat šťastné.

Adam: A to bys ve státech nemohl? Třeba tvé přátele, rodinu?

Moriarty: No, mohl, ale tohle je prostě povinnost, tady přitom cítím božího ducha mnohem silněji.

Starší Moriarty působil vizuálně trochu jinak, než ostatní misionáři. Tak říkajíc uhrančivé, avšak přátelské oči, krátké černé vlasy s „šibalskou“ vlnou, značkové hodinky a dobře padnoucí oblek. Ačkoliv pocházel z Utahu²⁷, říkal, že jeho rodina má kořeny ve Švédsku. Později v páru s Hasselem nahradil Staršího Saybrooka. Byl neskutečně otevřený a rád povídal i o svém životě ve Státech. Čtyři roky studoval sociální antropologii, snad i proto věděl, že bych se rád dozvěděl něco i o něm. Část rozhovoru, kterou jsem použil výše, vznikla již druhý den po jeho příjezdu do České republiky. Díky Staršímu Hasselovi, respektive díky tomu, že byl na misi v Čechách již více jak rok a půl a byl tedy velice zkušeným, na zdejší misi přijížděli stále noví misionáři, aby s ním utvořili novou dvojici. Nováčci cestovali z letiště téměř vždy rovnou na zdejší misi. Nikdo z nich neuměl dobře česky a zdáli se, podobně jako Moriarty, trochu zaskočení z nového prostředí. Když se takový misionář účastnil naší konverzace v češtině, spíše jen pasivně poslouchal a i tak, jak prozradil například právě Moriarty, ničemu nerozuměl. I když jsme mluvili anglicky, musel se Hassel mnohdy

²⁶ Misionáři užívají slov „serve mission“ – misie je služba.

²⁷ Tento stát Spojených států amerických původně založili mormoni, kteří dodnes tvoří až 70% tamějších obyvatel (Novotný, 1998).

snažit misionáře určitým způsobem zapojit. Například nějakým způsobem zodpověděl určitou otázku a kolegu vybídl, aby řekl svůj názor. Ten tak mohl říct, že souhlasí s Hasselem a svou odpověď pak již jen třeba částečně rozvedl. Samozřejmě toto vše probíhalo u všech misionářů trochu odlišně a nic nelze úplně generalizovat. Už například z toho důvodu, že Hassel byl misionářem velice horlivým a je tedy dobře možné, že svou aktivitou nově příchozí misionáře určitým způsobem zastínil.

Všechny nově příchozí do Čech čekaly dva roky služby v České republice. Sám jsem postupem času chápal jejich činnost, snad i trochu mylně, jako řeholi a považoval ji za více, než jen plnohodnotnou práci, která obvykle zabere osm hodin denně.²⁸

Všichni misionáři a misionářky, které jsem při výzkumu potkal, pocházeli až na jedinou výjimku z různých oblastí Spojených států. Pouze jeden muž, velký fanoušek The Beatles, byl z Velké Británie. Většina těchto misionářů, s kterými jsem měl možnost hovořit, prošla tréninkovým centrem pro misionáře v Provu, ve státě Utah (Církev, 2014a). Délka pobytu ve školicím středisku se odvíjí od náročnosti jazyka, který výjezdní země²⁹ používá. Pro češtinu je vyhrazeno celkem 9 týdnů³⁰, kdy se vyučuje český jazyk a jeho používání – „...teaching Czech and how to teach in Czech...“³¹ Ačkoliv misionáři mluvili pouze o jazykovém kurzu, osobně se domnívám, že se v rámci něj museli i částečně učit, jakým způsobem vykonávat misijní činnost, jak ve své dizertační práci, na příkladu evangelických misí působících v zámoří, ukazuje Ryška (2012). Ostatně i zde v České republice potom navštěvují různá školení. Když jsem se vypytał na jejich obsah, misionáři nebyli schopni příliš jasně odpovědět. Hassel mluvil o tom, že se především učí, jak „lépe pracovat se sebou samým“.

Nově příchozí misionáři samozřejmě nemohou za pouhých devět týdnů výuky plně zvládnout český jazyk. I to je jeden z důvodů, proč se sdružují do dvojic, kde jeden je zkušenější a slouží delší dobu. Nově příchozí misionáři mnohdy nebyli schopni v češtině utvořit ani smysluplnou větu, natožpak vést hodinovou konverzaci.

---

²⁸ Zmíněné dva roky musí misionáři strávit pouze misijní činností, nikoliv prací na živobytí. Každý měsíc posílají misionáři, resp. jejich rodiny 400 dolarů Církvi do Utahu, která je potom solidárně přerozděluje mezi jednotlivé misionáře. Například misionář ve Švýcarsku dostane více peněz, než misionář v České republice, neboť život ve Švýcarsku je v praxi nákladnější, než v Čechách.

²⁹ Budoucí misionáři si svou výjezdní zemi nevolí, ale je jim přidělena. Podobně i tvorba misijních dvojic a průběžné přesuny mezi městy v České republice. To vše je misionáři vysvětlováno „Boží vůlí“.

³⁰ Z rozhovoru s misionáři vyplynulo, že lidé, kteří vykonávají misijní činnost v USA, zůstávají v misionářském tréninkovém centru pouze dva týdny, pro Mexiko je vyhrazeno šest týdnů a například pro Rusko dokonce dvanáct týdnů.

³¹ Z rozhovoru se Starším Wallem. V českém překladu: „...učení češtiny a učení toho, jak učit v českém jazyce...“

Po jednom z našich mnoha obvyklých setkání mě Hassel požádal, zdali bych mohl s Moriartym hovořit česky, aby se tak mohl zlepšovat v češtině. Příliš to však nefungovalo, neboť mi téměř nerozuměl. Někteří pokročilejší, resp. déle sloužící misionáři mají však tak vytříbenou češtinu, že se mnohdy jen těžko pozná, zdali nepochází z Čech.

Nespornou osobní výhodou, kterou mi tento výzkum přinášel, se tak stala setkání vedená v angličtině, případně kombinované s češtinou, kde jsem si mohl zdokonalovat svou nepříliš kvalitní angličtinu. Ostatně i výpověď mé kamarádky potvrzuje, že někteří lidé nechodí na setkání s misionáři kvůli antropologickému výzkumu, ani kvůli rozvoji své religiozity, ale pouze kvůli zdokonalování cizího jazyka:

„Mormoni? To jsou takový ty hezký kluci v oblecích, že jo? Jo, tak s nima táta chodí každý týden na kafe. Zlepšuje si s nima angličtinu.“

Misionáři samozřejmě nejspíše kalkulují i s tím, že se s takovými lidmi přes výuku angličtiny dostanou až k hlavní náplni jejich poslání, tedy ke křtu (Církev, 2004 str. 8). Činnost misionářů však nelze zestručňovat pouze na přivádění lidí ke křtu. Jedná se o daleko širší okruh působení. Pořádání výuky angličtiny a různých zábavních programů, pomoc při bohoslužbách, udržování kontaktů s méně aktivními členy, humanitární činnost³² apod.

Život misionářů má jasně daná pravidla, která shrnuje „denní rozvrh misionáře“.

„6:30 Vstaňte, pomodlete se, cvičte (30 minut) a připravte se na den.; 7:30 Snídaně.; 8:00 Osobní studium: Kniha Mormonova, další písmo, nauky misionářských lekcí a další kapitoly z Příručky Každé evangelium mé.; 9:00 Studium se společníkem: podělte se o to, čemu jste se naučili během osobního studia, připravte se na výuku, procvičujte si výuku, studujte kapitoly z příručky Každé evangelium mé, potvrďte plány pro tento den.; 10:00 Začněte hlásat slovo. Misionáři, kteří se učí jazyk, věnují dalších 30 až 60 minut jeho studiu, včetně toho, že si naplánují činnosti pro učení se jazyku, které budou používat během dne. Misionáři mohou věnovat hodinu obědu a dalšímu studiu a hodinu večeri v takové době během dne, která je

---

³² Jak jsem se dozvěděl od PR manažerky Círky, někteří misionáři se věnují humanitární činnosti v mnoha projektech po celé republice.

nejvhodnější při jejich hlášení slova. Za normálních podmínek nemá být večere ukončena později než v 18 hodin.; 21:00 Vraťte se domů (pokud neučíte lekci; pokud učíte, vraťte se do 21:30) a plánujte činnosti na další den (30 minut). Udělejte si záznam do deníku, připravte se na spaní, pomodlete se.; 22:30 Jděte spát.“

(Církev, 2004 str. 10)

Dle misionářů pomáhá v dodržování řádu především přítomnost ve dvojici, kde jsou misionáři sobě navzájem kontrolou. Podobně jako zde cituji misionářský rozvrh, popisuje Foucault v knize *Dohlížet a trestat* (2000 stránky 217-220) rozvrh času v manufakturách 17. století. Obdobně jako dnešní misionáři, i tehdejší dělníci měli přísně rozčleněnou pracovní dobu, což mělo mít za účel především „stanovit rytmus, vnutit určená zaměstnání a regulovat cykly opakování“ (2000 str. 217). Striktní model rozvrhu času Foucault označuje za dědictví klášterních společenství. Jistou paralelu s klášterním uspořádáním bychom mohli jistě nalézt i v misionářském prostředí.

Vnímání času jako lineárního a Boha, který čas „ustanovil“, vytváří kombinaci specifického vztahu (2000 str. 193), který se přenáší do každodenního života věřícího člověka. Čas byl bohem „propůjčen“ a člověk ho svědomitým využíváním splácí nazpět. A je to právě rozvrh času, který má „zažehnat nebezpečí, že bude promarněn“ (2000 str. 219). I Církev klade na „správné“ využití času velký důraz. Nejen na nedělních bohoslužbách, ale i v následné škole bylo mnohdy toto téma hojně diskutováno. Řečníci z řad vedení především nabádali ke smysluplnému využívání času například v podobě tvorby genealogie³³, či čtení písem.

---

³³ „Za jeden z nejdůležitějších úkolů považují mormoni zkoumání rodokmenů, aby byl umožněn křest za mrtvé“ (Novotný, 1998).

7 Jedno odpoledne v parku s misionáři

Setkávání s misionáři probíhala v začátcích téměř každý týden. Zprvu se mě pokoušeli zapojit i do ostatních programů, jako například páteční „Večer her“. Avšak nejen že tento program byl určen pro značně mladší věkovou kategorii, zejména pak pro děti členů Církve, ale také na jednom podobném večeru došlo k drobnému konfliktu, nebo spíše k nedorozumění mezi mnou a jedním z členů Církve. Nerad bych zde situaci rozváděl, neboť by exces jednoho člověka mohl zbytečně vrhat špatné světlo na Církev jako celek.

Misionáři mě potom tedy přestali zvát na podobné akce a zaměřili se právě na setkávání³⁴, při kterých jsem se s nimi učil o jejich víře. Sami sebe nazývali učiteli, což byl velmi odpovídající příměr. Vždyť i naše setkání mívala právě 45 minut, podobně jako ve škole.

Na prvních setkáních se zdálo klíčové, abych začal číst Knihu Mormonovu. Neustálé zdůrazňování důležitosti Knihy a nabádání k jejímu čtení. Ostatně i setkání jsou založena především na Knize Mormonově. Problém Knihy pro mě vyvstával zejména v jejím náročném a starobylém jazyce. Domnívám se, že i pro zájemce to může být i značná zmatenost, či nepřehlednost postav a také občasně zdlouhavé pasáže.

„Hi adam. We hope you had a good weekend. And we are excited to see you today. Can you still meet at 16:45 today?“

„Hi, 16:45 is still ok. At 16:45 in the park, near fountain“

„That'll work just perfectly. :)“³⁵

Protože bylo pěkné počasí, navrhl jsem, že bychom se mohli sejít venku, přesněji v parku poblíž centru města.

Když jsem přišel, misionáři již čekali na místě. Posadili jsme se na trávu mimo stromy. Nedaleko nás do výše tryskala fontána a slabý vítr z ní co chvíli zahnal pár kapek až k nám. Povídali jsme si anglicky o jejich misijní činnosti, o mém studiu a čekali, než přijde Pavel. Ten se dostavil záhy, posadil se mezi nás a dotvořil pomyslný diskusní kruh.

---

³⁴ Tato setkání jsem později nazýval „setkání nad Knihou“, myšleno nad Knihou Mormonovou.

³⁵ Sms zpráva s Mormony v den setkání. V českém překladu: „Ahoj Adame. Doufáme, že jsi měl dobrý víkend. A těšíme se, až tě dnes uvidíme. Stále můžeš v 16:45?“; „Ahoj, 16:45 je stále ok. V 16:45 v parku, poblíž fontány.“; „To bude perfektní. :)“

Vysoký a velice hubený Pavel, skýtal pod kudrnatými vlasy v tu chvíli snad až trochu unavený pohled. Bylo mu 16 let, od začátku mi vykal a i potom, co jsem mu nabídl tykání, mi občas zavykal. Podali jsme si ruce a dále se již příliš neprojevoval, spíše jen na výzvu některého z misionářů.

Všechna setkání tedy začínala neformálním hovorem. Dále přišla na řadu modlitba, kterou v úvodu obvykle pronášel některý z dvojice misionářů. Pakliže s námi byl někdo další, jako zde v parku, přešla tato úloha na něho.

Nejrozsáhlejší část každého setkání se věnovala „rozvoji mé vlastní religiozity“, byla zaměřená pouze na mě, na potencionálního zájemce.

Předně jsem dostal prostor pro své otázky, avšak těch z mé strany nebylo nikdy příliš. Pakliže jsem však nějaké vyslovil, misionáři se jimi vždy hned zabývali. Listovali v Knize Mormonově i v Bibli a nahlas přemýšleli. Sami mé dotazy třídili do dvou skupin. Jednak se optali na dotazy ke Knize Mormonově a k otázkám víry, až druhotně i na cokoli týkajícího se výzkumu a to pouze někdy. Obvykle však zdůrazňovali, že jde vlastně o totéž. Pakliže jsem žádný dotaz nepoložil, pokračovali vlastními předem pečlivě připravenými tématy.

Hassel: Adame, přemýšlel jsi někdy o tom, co nás čeká po smrti?

Adam: Nevím, asi jsem o tom příliš nepřemýšlel. Tyhle otázky asi přijdou někdy časem.

Hassel (s dávkou nadšení v očích): My to víme. Máme totiž plán spasení. Je to unikátní plán, který Církev dostala. My víme, že ten plán je pravdivý.

Saybrook ze svého batohu postupně vytáhl dvě knihy. První byla Bible v koženém pouzdře se zipem. Další se skrývala v kartonovém pouzdře polepeném obličejem zřejmě nynějších a bývalých prezidentů Círky. Kniha Mormonova, kterou z něho vytáhl, byla v angličtině, zároveň s sebou však měl i tu samou v češtině. Rozevřel ji na poslední straně, kde měl nakreslen celý plán spasení. Jedna strana formátu A5, kde je vyobrazen, podobně jako v brožurě, kterou jsem později dostal, celý lidský život. Z této několikastránkové tiskoviny s názvem Plán spasení budu čerpat následující krátké shrnutí, které je důležité pro další rozbor.

Boží plán začíná před fyzickým narozením na zem v tzv. předpozemském životě, kdy všichni lidé žijí spolu s bohem. Následuje život na zemi, kde jsou vzpomínky na předpozemský život zapomenuty. Lidé se na zemi učí správnému rozhodování. K tomu mají

dar od nebeského otce, svobodu jednání. V pozemském světě jsou lidé ohroženi satanem a jeho následovníky v podobě duchů. Tyto bytosti jsou nešťastné a chtějí, aby lidé byli také nešťastní a konali to, co se bohu nelíbí. Hřešit znamená vědomě se rozhodnout, že uděláte něco špatného nebo neuděláte něco správného. Na Zemi je důležité provést nejen křest, ale i přijmout a držet víru v Ježíše Krista a provést pokání za hříchy. To nám již na Zemi pomůže k přiblížení bohu, který nám pomůže osvobozením od pocitů viny a hanby za naše hříchy. Zažijeme tak „radost, pokoj a útěchu“. Pokračováním života na Zemi je tělesná smrt a odchod do duchovního světa, což je předstupeň soudu, který nad lidskou duší vykoná bůh. Dle skutků a tužeb srdce se rozhoduje, do jakého stupně slávy budeme pokračovat. Ti, kteří pokračují v hříchu a nečinní v duchovním světě pokání obdrží místo v telestiálním království. Lidé, kteří odmítají přijmout evangelium Ježíše Krista, ale život prožili úctyhodně, končí v terestriálním království. Nejvyšším stupněm slávy, kde jak popisovali misionáři, budeme žít v přímém sousedství s Bohem, se rozumí celestiální království. Cesta sem vede skrze život dle evangelia, křest a další nutné zásady. (Církev, 2007 str. 23)

Oba misionáři kladli důraz především na oblast pozemské přítomnosti. Ta je podle mého názoru pro zájemce v prvních okamžicích zřejmě nejdůležitější, neboť může přinést relativně okamžitou, či spíše nejrychlejší změnu pro dosavadní život. Pádnost misionářských argumentů se otáčí především okolo pocitů „viny a hanby“, od kterých se skrze usmíření Ježíše Krista můžeme již na Zemi oprostít. Na základě toho je potom rozvíjen popis života v radosti. Ten je v mých očích ztělesňován právě misionáři, kteří téměř nikdy neodkládají svůj úsměv, který zcela přesně naplňuje mou představu pro sousloví „american smile“. Toto by ve Foucaultově smyslu mohlo představovat právě onu racionalizaci moci, kterou je koncept governmentality charakteristický (Inda, 2005 str. 1). Racionalizovaná moc, která se zároveň stává racionální volbou pro zájemce.

Závěrem setkání byl Pavel požádán, aby řekl, co si myslí o Plánu spasení. Svůj krátký monolog uvedl slovy „věřím, že...“, což bylo sousloví, jež často používalo mnoho členů Církve, stejně jako misionáři. Vlastními slovy zopakoval předchozí myšlenky misionářů a jednoduchost, s kterou Plán spasení uvedli, zproblematizoval citátem z Knihy Mormonovy z Almy, kapitoly 32. Víra je tam prorokem Almou přirovnávána k seménku, o které je nutno pečovat, aby z něho vyrostl strom. Na základě toho rozvíjel myšlenku, že víra se pouze jednoduše neobdrží, ale je ji nutné postupně vytvářet a udržovat.

Na úplný konec zhruba hodinového setkání nastal čas na obvyklou závěrečnou modlitbu. Hassel se zeptal, zdali bych ji mohl pronést. Odvětil jsem, že nikoli.

Adam: Bylo by to rouhání. Nevěřím, nevím ke komu se modlit.

Hassel: To nevadí. Hlavně to musí být upřímné.

Adam: No právě. Takhle to upřímné nebude.

Hassel: To nevadí, bůh ví.

Především Hassel pokračoval v pobízení a evidentním nátlaku, avšak nepříliš kreativní cestou, na kterou bylo v tu chvíli možno použít mé jediné odpovědi.

Adam: Zkrátka ne.

Hassel: Dobrá, tak nám tedy slib, že se alespoň večer pomodlíš a zeptáš se boha, zdali jsi také jeho syn.

Adam (při pohledu na jejich prosebný výraz): Eh... No to zkusit můžu, ale... No tak já to teda zkusím.

Poté jsme z parku spěchali do modlitebny, kde měla probíhat výuka angličtiny. Hodině jsem nevěnoval příliš pozornosti a neustále přemítal celou situaci a nátlak k modlitbě, který na mě misionáři vyvinuli. Lze to tedy pojmenovat tak, že kde se objevuje moc, tam začíná odpor (Foucault, 1978 str. 95).

Když angličtina skončila a lidé se začali rozcházet, zašel jsem za Hasselem.

Adam: Víš, to jak si chtěl, abych se pomodlil, to pro mě nebylo vůbec příjemné.

Hassel: Promiň, chápu, že to může být takhle na začátku nové a nepříjemné.

Adam: Jo, to teda bylo.

Hassel: Jenže my pro tebe chceme jen to nejlepší. Nikdy bychom tě nenutili do něčeho, co sami neděláme.

Na jedné straně můj odpor, který zvěstuje moc, na straně druhé, se potom moc obhájí dobrem, které přináší. Poslední Hasselova věta tedy téměř ztělesňuje to, co Foucault nazval governmentalitou. Vše se vysvětluje, jako jednostranné dobro. Tento dojem ve mně posilují postavy misionářů, pro které je vše „cool“, ze všeho jsou nadšení, a kteří jsou pro mě v mnoha ohledech téměř synonymem optimismu. Oni sami tvrdí, že svůj optimismus, i tváří

v tvář tvrdé misionářské službě, neztrácí právě kvůli pravidelným (a tedy i častým) modlitbám, bohu a zkrátka díky životu dle pravidel evangelia. I mě nabízí podobné řešení.

Na setkání lze demonstrovat i další významné rysy mormonského hnutí. V první řadě role Pavla, kterou jsem možná úplně nevyzdvihl. Ve vztahu k misionářské pravdě je pro mě on nejen tím, kdo potvrzuje pravdivostní diskurs Církve, ale i tím, kdo diskurs rámuje do uchopitelnějšího a jednoduššího místního smyslu. I když druhá funkce vychází spíše z pocitu, který ve mně vyvolává Pavlem použitá srozumitelnější čeština. Jeho postavení se v církevní terminologii nazývá rolí svědka³⁶. Není jí využíváno pouze na setkáních se zájemci, ale i na shromážděních, především pak každou první neděli v měsíci, kdy jsou bohoslužby tvořené především mnoha svědectvími o pravdivosti evangelia na různých příkladech z běžného života. Kdokoli z příchozích na shromáždění může předstoupit před ostatní a vyslovit své svědectví. To může mít charakter velké události, dejme tomu např. zastavení nějakého válečného konfliktu, i drobné příhody ze soukromého života. Například, že si někdo na ulici se zájmem vyslechne o učení Církve apod. Z obsahu našich konverzací je zřejmé, že v obecném smyslu se za svědectví v Církvi považuje prakticky cokoli, co souvisí s obhajobou pravdivosti Evangelia Ježíše Krista.³⁷

Další aspekt, nad kterým bych se pozastavil, je víra v absolutní svobodu jednání v pozemském životě. Misionáři toto otevřeně přirovnávali k myšlence amerického snu.

„Všichni máme od boha stejné možnosti, stačí chtít a mít v ně víru.“³⁸

„Svoboda jednání je dar od boha, který umožňuje rozhodovat mezi dobrem a zlem, mezi tím, co je správné a co špatné“ (Církev, 2007 str. 19). Svět se i ve slovech misionářů vyobrazuje v černobílém vnímání dobra a zla. A pakliže by snad byly pochyby o tom, kdo v danou chvíli zastává jaké role, pak je to bůh, který, dle slov misionářů, spravedlivě soudí. Trochu paradoxní se mi potom zdají například některé protimluvy při shromážděních, kdy řečníci docela jasně mluví o tom, že „bůh vede naše kroky...“. V knize *Kažte evangelium mé* se potom píše, že „všichni lidé mají dar svobody jednání, což znamená, že mohou svobodně přijmout nebo odmítnout evangelium, kterému učí proroci a apoštolové“ (Církev, 2004 str. 33). I přesto, že mormonismus nevěří v peklo, ale pouze ve tři stupně slávy, i zde pozorují

---

³⁶ Terminologie užívaná např. v nedělní škole po shromáždění.

³⁷ To je běžné i v jiných církvích.

³⁸ Citace Staršího Hassela.

dělení světa pouze na dvě strany – dobro a zlo. Svoboda jednání slouží k tomu, abychom si vybrali správnou, či špatnou cestu, jejichž obě podoby však určuje evangelium.

Celkově se tedy bůh velmi často stává nástrojem pro vyjetí z nějaké slepé uličky, do které se rozhovor s misionáři dostane. Přichází jako *Deus ex Machina* – příkladem budiž výroky „bůh ví.“ či „bůh to rozsoudí.“ - osvobozující a předcházející lidské myšlení. Církevní diskurs³⁹ tedy profiluje boha „jako pravé bytí, nepostižitelné slovy, nepochopitelné lidským rozumem“, a zároveň umožňuje, aby se k němu lidé neustále modlili a oslovovali ho. Bůh se tedy stává zcela zjevnou diskursivní realitou (Spalová, 2012 str. 151). V Církvi z toho důvodu dost dobře nelze popřít existenci boha, neboť lidé se k němu neustále vztahují a on radikálně ovlivňuje jejich životy.

---

³⁹ Pro účely této práce nerozlišuji mezi diskursem celosvětového mormonského hnutí, diskursem zdejší odbočky a misionářským diskursem. Vše zahrnuji do jednoho společného diskursu Církve.

8 Putování terénem

V předchozí kapitole mě závěrem našeho setkání Starší Hassel požádal, abych se ten den večer pomodlil a zeptal se boha, zdali jsem, podobně jako oni, jeho syn. Upřímně se zde musím doznat, že jsem to neudělal. Podobně mě žádali ještě několikrát a já nikdy nevyhověl. Když se později ptali, zdali jsem tak učinil, snažil jsem se vše nějak zamluvit. Pakliže to nebylo možné, lhal jsem a řekl, že jsem to sice zkusil, avšak výsledek se mi nedostavil, nic jsem „nepocítil“. Lež pro mě byla jediným možným vysvobozením. Jednak míním osvobození od určitého pocitu dluhu, ale spíše mám na mysli osvobození od jejich opakovaného nátlaku.

Governmentalitu lze chápat jako ovládání myšlení subjektů skrze ovládání lidských tužeb, emocí, vášní apod. (Inda, 2005 str. 1) Mezi tyto vlastnosti bych zahrnul právě zmiňovaný pocit dluhu, s kterým misionáři kalkulují a aktivně pracují, což dokládá například následující sms zpráva.

„Ahoj. Jak se dari dneska? ☺ Doufame, ze dobre. Jak to se ctenim a modlitbou? Cetli jsme dneska o tom ze buh drzi svoje sliby.

☺“⁴⁰

Ačkoliv všichni věděli, že nemám zájem o konverzi, všem bylo také jasné i to, že se má role stala silně dvojznačnou, či lépe řečeno, že jsem obdržel další roli.⁴¹ Z toho plynul misionářský nátlak i mnou vnitřně pociťovaný dluh. Řešením bylo přinést pokrok v misionářském úsilí. Nedomnívám se, že bych misionáře zbytečně vodil za nos. Pokrok, který přišel, vznikl ze skutečné potřeby obrany před jejich nátlakem. Zde se ovšem znovu objevuje status mé role zájemce, který neměl kořeny u mě samotného. Byl mi uměle prisouzen okolím, uměle vytvořen. Označit proto tuto etnografii za popis vztahu misionářů k zájemci by bylo zcela nepřesné. Na druhou stranu vše pokračovalo jakoby „přirozeně“ dle požadavků misionářů.

---

⁴⁰ Sms zpráva od misionářů, která dobře ilustruje, dle mého soudu, cílenou tvorbu mého pocitu vnitřního dluhu.

⁴¹ Specifikum etnografické metody založené na dlouhodobém zúčastněném pozorování je právě ona dlouhodobost, která může ve specifických situacích v ostatních vzbuzovat snad až dojem nevědeckosti. Výzkumník se neustále vrací zpět, místo toho, aby se „vědecky“ podíval například na jedno jediné shromáždění. V mém případě to mohlo v ostatních členech Církve i v misionářích vyvolat pocit, že jsem překonal vědecký motiv návštěv a nyní již jen potřebuji přítomnost společenství (Spalová, 2012 str. 229).

Aby mohlo být lidské myšlení ovládáno, je třeba určitých nástrojů. V kontextu governmentality se hovoří o tzv. technologiích na druhé, což lze chápat právě jako nástroje pro ovládání a potom o technologiích já. Ty mají představovat moment internalizace technologií na druhé. Moment, kdy technologie ovládá člověka a jeho tělo (Cotoi, 2011 str. 116). Má myšlenková konstrukce ve vztahu k mému případu se odvíjí od toho, že když by má role nebyla, jak píšu výše, uměle vytvořena, ale byl bych skutečným zájemcem, resp. měl skutečný, přirozený a vlastní zájem, tak například právě zde by mohl nastat moment, kdy bych misionářské technologie začal internalizovat. Projevem technologií já by potom bylo to podobné, k čemu jsem se uchýlil kvůli oslabení misionářského nátlaku. Na druhé straně je třeba možné, že misionáři kalkulují i s postupy, které nutně žádnou internalizaci hned zprvu neznamenají. Na této myšlenkové konstrukci jsem tedy chtěl znázornit, že vláda nemusí znamenat jen vládu nad státem, či organizací, ale právě i vládu nad sebou samým (Dean, 2010 stránky 19-20).

Částečný ústup z mých doposud „zabetonovaných“ pozic měl za následek i nepříjemné pocity, na čele s rozvíjející se paranoiou, která byla živena nejen okruhem mých známých, kteří mormony považovali za sektu, ale také některou literaturou, která tento názor dále podporovala.⁴²

„Každopádně, já být jeho vedoucí práce, radím Adamovi, aby vzal nohy na ramena a utekl od tématu co možná nejdál. To je téma, které může zpracovat dospělý, pevně usazený člověk, nebo někdo, kdo tím nějakým způsobem prošel a vyvázl. Ale tohle je vážně hodně riskantní téma. Je to jako zkoumat narkomany a začít si kvůli tomu píchat. Prostě by tam být asi neměl.“⁴³

Domnívám se tedy, že zmíněnými vlivy lze odůvodnit a částečně snad i obhájit mou odtažitost a nedůvěru. Změna měla nastat později, ale tím nyní nebudu předbíhat.

Setkávání v první polovině výzkumu probíhala v intervalu jednoho setkání a hodiny angličtiny za týden. Dále občasné návštěvy nedělního shromáždění, případně i programů navazujících na bohoslužbu, kterými se rozumí jednak nedělní škola a také kněžské shromáždění. Ideální při celém výzkumu bylo právě to, že jsem byl neustále zván na setkání,

---

⁴² Touto literaturou míním například relativně tendenční komparativní analýzu v knize Tomáše Novotného *Mormoni a Děti Boží* (Novotný, 1998).

⁴³ Opis zprostředkované skypové konverzace z června 2013. Názor patří člověku, který mě přímo neznal, avšak byl seznámen s výzkumem.

na bohoslužby apod. Misionáři mi napsali skutečně mnoho sms zpráv⁴⁴, či rovnou telefonovali, aby mě mohli pozvat.

Linii, kterou na setkáních misionáři vytvářeli a po které mě doposud vedli, lze shrnout v několika krátkých bodech. Předně vytvoření prostředí pro pravidelná setkání a přátelského vztahu. Dále neustálé připomínání důležitosti Knihy Mormonovy a její četby. Ta byla téměř na každém setkání v úvodu evaluována otázkami: „Čteš?“, „Na jaké straně se zrovna nacházíš?“, „Jak jsi se posunul?“, „Kolik stran jsi přečetl?“ apod. Také bylo pro misionáře velmi důležité, abych se pravidelně modlil – navrhovali například každý večer před spaním. Skrze modlitbu je prý možné poznat, zdali jsou „tyto věci pravdivé“ (Církev, 2007 str. 16). Modlení však ode mě mělo dle misionářů zaznít především na setkáních v podobě závěrečné modlitby. K tomu však stále, i přes misionářský nátlak podobný tomu z předchozí kapitoly, nedocházelo.

Posledním předstupněm mého modlení na společných setkání se staly modlitby na kolenou. Misionáři se mě jako obvykle na závěr jednoho ze setkání optali, zdali bych se pomodlil. Já stejně obvykle odmítl. Hassel cosi zamumlal a začal si klekat. Podobně i Moriarty. V roli svědka zde byl ještě pan Koudelka, který, když viděl mé zaskočení a zmatenost situací, řekl, že „misionáři modlení na kolenou praktikují docela obyčejně, aby tak byli blíže k bohu“. Přitom si klekl a já, stržen ostatními, také. Slyšet Hasselovu modlitbu a klečet přitom na kolenou byl velmi zvláštní a nepříliš příjemný pocit. Svým způsobem se mi znovu potvrdilo, že v praxi misionářské strategie znovu zafungovaly. Na druhou stranu šlo pouze o praxi, která na mou mysl měla jediný dopad, a tím byl pocit nejistoty.

Ačkoliv jsem tedy postupem času začal vnímat celkem jasnou strukturu, po které misionáři zájemce, resp. mě vedou, stále jsem se domníval, že obsah našich setkání vytváří především sami misionáři. Prozření přišlo až v druhé polovině výzkumu, kdy mě misionáři odkázali na elektronickou verzi jejich „služebního manuálu“ s názvem *Kažte evangelium mé* (Církev, 2004). Ten obsahuje nejen nastínění hlavních kroků, po kterých provést zájemce, ale i náplň jednotlivých „lekci“ s řadou různých příkladů i kazuistik. Přestože autoři na mnoha místech zdůrazňují, že se misionáři nemají nechávat vést pouze touto příručkou, ale i naslouchat božímu hlasu a využít vlastní kreativitu, dostal se mi v praxi obraz toho, že vše, co jsem do té doby zažil, do značné míry odpovídalo psaným návodům.

---

⁴⁴ Přesné číslo o počtu vyměněných sms zpráv s misionáři nemám, avšak domnívám se, že by bylo v řádu několika stovek.

9 Krátký příběh jednoho setkání

„Ahoj! (: budeš mít čas zítra někdy? Nebo v středu?“

„Cau guys, tomorrow will be great. What about 11:30?“

„Ya that will be perfect! We are excited. Do you have any questions that we need to study for?“

„No questions, take a rest please :-)“⁴⁵

Téměř přesně na čas jsem dorazil do misijního domu. Misionáři byli již na místě a čekali neobvykle v sousední místnosti, kde se konala nedělní shromáždění, či jiné větší akce. Nezvyklé bylo i složení, ve kterém jsme se sešli. Jak se ukázalo, Saybrook se účastnil jakéhosi školení v Praze. Náhradou za něj přišli dva misionáři Snark a Johnson z jiné odbočky. Přítomen byl samozřejmě i Hassel.

Snark zcela naplňoval mou stereotypní představu misionáře. Neutuchající široký úsměv. Vysoká postava s širokými rameny, na které mi vše stvrzovaly pěkné hodinky na zápěstí a velká, tak říkajíc kovbojská, spona na opasku. Snarkův kolega se jmenoval Johnson. Modrooký blondák, který znovu téměř beze zbytku splňoval šablonu pro můj stereotyp. Oblečený v kvalitním obleku, působil, stejně jako i ostatní misionáři, celkem kontrastně vůči mým kraťasům a triku.

Když jsem se se všemi přivítal, jako obvykle přišla na řadu krátká zdvořilostní konverzace, která třeba právě na tomto setkání působila trochu křečovitě a uměle. Poté, dle standardního scénáře, pronesl jeden z misionářů krátkou modlitbu.

Seděli jsme u vstupu do místnosti, ve které se konala shromáždění. Rozmístění židlí vypadalo tak, že zatímco já seděl zády ke zdi, přede mnou v půlkruhu byli rozmístěni tři misionáři. Pocit, který toto ve mně okamžitě vyvolalo, byl jediný, že to tu vypadá jako někde před soudem.

*Adam (s úsměvem a špetkou odlehčujícího smíchu): Vypadá to tady,
jak u policejního výslechu.*

---

⁴⁵ Sms konverzace s misionáři den před setkáním. V českém překladu: „Ahoj! (: Budeš mít někdy zítra čas? Nebo ve středu?“; „Čau chlapi, zítra to bude skvělé. Co třeba v 11:30?“; „Jo, to bude perfektní! Jsme nadšení. Máš nějaké otázky, které bychom mohli nastudovat?“; „Žádné otázky, dejte si pauzu :-)“

Hassel (všichni se usmáli a Hassel se iniciativně a se smíchem ujal slova): ...máš pro nás nějaké otázky?

Adam: Ne, myslím, že ne.

Hassel: Jak ti jde čtení Knihy Mormonovy?

Adam: No... Příliš ne. Je to dost zvláštní a složitý jazyk.

Hassel: Ano, ale věřím, že když to překonáš, přinese ti to spoustu dobra... Jestli tedy nemáš žádné otázky, my jsme si speciálně pro tebe připravili odpověď na tvou otázku z minulého setkání.

Marně jsem v paměti hledal, jakou otázku může mít na mysli.

Snark: Chtěli bychom ti vysvětlit rozdíl mezi Knihou Mormonovou a Biblií.

Nevzpomněl jsem si, že bych se na něco podobného v minulosti ptal, ale to mi nevadilo. Misionáři zaslíbeně vysvětlovali nejen, jaké jsou mezi knihami rozdíly, ale i jejich vlastní obsah. Vzájemně se doplňovali a různě si předávali slovo. Někdy již opakovali i části minulých setkání.

Johnson: Kniha Mormonova podporuje a posiluje Bibli. Čím více čtete, tím více poznáváme boha. Vědět více o bohu je cesta ke štěstí!

Slovo si vzal Snark.

Snark: Četl jsem něco, někde. To byl takový příběh, který pomohl, abych porozuměl tomu, co Ježíš Kristus pro nás dělá. V příběhu se mluvilo o tom, že tam byl nějaká voda... Řek...? Ří...?

Adam: Řeka?

Snark: Řeček?

Adam (s velkým smíchem): Jo, jezero!

Snark (s nechápavým úsměvem): Co to znamená řeček?

Adam: No, to neznámá vlastně vůbec nic, ale mohlo by to být něco jako říční pták.

Snark: A tak tam tedy byli kluci v jezeře a plavali. A v tom jezeře byl jako voda (a točil prstem pro význam vodního víru, což jsem souhlasně pochopil) a pak jeden kluk tam (a ukázal točícím prstem dolů, na význam toho, že chlapce začal pohlcovat vír). Ti ostatní kluci mu nemohli pomoci, protože taky byli ve vodě. Ale jeden muž byl... On the shore...

Adam: Na břehu?

Snark (Snark přešel do angličtiny): Jo. A on mu hodil lano. A kluk měl možnost se zachránit. A stejné to je s Ježíšem. On nám taky nabízí pomoc a my si můžeme zvolit, jestli ji chceme.

Adam (zřejmě s trochu nechápavým výrazem): Jasný.

Snark (s trochou obavy v hlase): Dává to smysl?⁴⁶

Adam: Jo, myslím, že rozumím.

Hassel: No a Bůh ti to lano podává skrze nás.

Hassel: My, jako členové Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů víme, že jsme hříšníci. Nikdo není dokonalý. Všichni děláme chyby. Každý z nás má problémy a musí jim čelit každý den. A tak v Bibli⁴⁷ čteme o tom, že každý jsme daleko od boží slávy. A proto Ježíš Kristus je tak důležitý, protože skrze něj můžeme být odpuštěni od hříchů. A na ty věci, které děláme a jsou špatné, můžeme získat odpuštění. Hřích je prostě něco proti přikázání. Ale díky Ježíši Kristu se můžeme stát čistými. Je to pro lidi, kteří v něm věří.

Adam: V něho.

Hassel: Něho? 6. pád?

Adam (dlouze se zamyslí, protože sám neví): ...ne, 4. pád. V koho, co.

Hassel: Opravdu? Myslel jsem, že to je 6. pád.

Adam: Ale to je docela jedno. Já rozumím. A kromě toho, je to složitě pro nás, natož pak pro vás...

Hassel (se smíchem): Ok. No a tohle celé je životní proces. Musíme se neustále zlepšovat, jak to chce bůh.

---

⁴⁶ Misionáři velmi často používaná fráze. Byla často přidávána za jakékoliv delší vysvětlování, příběh apod. V anglickém překladu: „Make it sense?“

⁴⁷ Používání Bible při našich setkáních bylo velice časté. Hrubým odhadem 40% citací tvořila Bible, 60% Kniha Mormonova.

Jednou snad z nejčastěji citovaných frází v Církevním diskursu je zmiňované tvrzení, že „všichni děláme chyby“. Vždy vztažené i na zájemce, tedy na mě. Církev klade značný důraz na stále zlepšování a pokrok svých členů (Filipi, 2012 str. 182), jak ostatně svými slovy potvrzuje Hassel: „Musíme se neustále zlepšovat, jak to chce bůh.“ Toto jde ve slovech misionářů vždy ruku v ruce se svobodou jednání, kterou nám, jak tvrdí mormoni, propůjčil bůh. Vše pracuje ve shodě s Foucaultovým tvrzením, že moc může být prosazována pouze nad svobodnými subjekty (Rabinow, a další, 2010 str. 330). V této kombinaci potom vnímám soudobou neoliberální logiku, že každý má své zdokonalování plně ve vlastní odpovědnosti (Kaščák, a další, 2010 stránky 783-784). Zdroje jsou v tomto případě dány bohem všem bez rozdílu, neboť „všichni jsme děti boží“. Je jen na nás, jakým způsobem je využijeme, neboť rozhodujeme každý sám za sebe. „I bůh byl kdysi pouhým člověkem, ale zdokonalováním dosáhl svého nynějšího nebeského postavení“ (Filipi, 2012 str. 182). Z toho plyne, že všichni mohou svou disciplinací (Foucault, 2000 str. 201), dodržováním církevních pravidel a odříkáním⁴⁸ dosáhnout svého vlastního prospěchu a určitým způsobem tak pracují i za spokojenost ostatních, například v rodině (Církev, 1995). I sami misionáři jsou vedeni ke zlepšování a zvyšování své misijní efektivity (Církev, 2004 str. 19).

„Misionáři, kteří usilují o to, aby se připravovali každý den, a kteří se snaží pravidelně se zlepšovat, získají vedení Ducha Svatého a budou vidět požehnání ve svém životě.“

(Církev, 2004 str. VII)

---

⁴⁸ Zde lze, dle mého názoru, reflektovat celkem jasný odraz protestantské morální etiky a askeze (Weber, 1998).

10 Bod obratu

Za celý, téměř roční terénní výzkum, jsem se setkal s mnoha misionáři. Těch, s kterými jsem pravidelně komunikoval, bylo v celkovém součtu zhruba devět. Od začátku se pro mě hlavní osobou stal Hassel. V misionářské komunitě v České republice by se dal nazvat legendou. Když jsem později před nějakým misionářem, či misionářkou zmínil jeho jméno, většinou se ti lidé jakoby zasnili a jen vzdychli: „Oooh, elder Hassel...“. Skutečně populární a velice charismatická osoba. Nesetkal jsem se s nikým jiným, kdo by misionářskou činnost bral tak zodpovědně a důkladně. „Setkání nad knihou“ s ním například netrvala obvyklých 45 minut, jako později s ostatními dvojicemi, ale téměř vždy minimálně hodinu.

Jeho partneři-nováčci se však stále měnili. Pobyli s ním první měsíc, či dva a zamířili do jiného města. Zřejmě se i jim, podobně jako mně, i když samozřejmě docela jiným způsobem, stával učitelem. Učitelem⁴⁹ v prvních nesnadných dnech, když dorazili do Česka. Seznamoval ostatní se zdejším prostředím a trénoval s nimi jejich češtinu.

Nedlouho před Hasselovým odjezdem přijel v září 2013 další nový misionář, urostlý muž s trochu až bohémsky rozskočenými vlasy. Jmenoval se Wall. Poněkud zvláštním zvykem, kterým se, zřejmě nejen mně, nováčci představovali, se stalo, že na setkání přinesli svá rodinná fotoalba. Zde v Česku jsem je znal především jako muže⁵⁰ v pěkných oblecích, dnem i nocí se zabývající misijní činností. Na fotkách z alb jsem měl možnost poznat, co bylo předtím. Zpravidla, jako i v případě Walla, krásný, bíle natřený dům, mnohdy početnější rodina, kde většina členů již na misii byla, či se zrovna chystala a mezi nimi on, majitel fotografií. Po Wallovi mi své album ukázal i Hassel. Nemohl jsem ho na fotkách úplně dobře poznat, vypadal totiž mnohem mladší, než zde přede mnou, i přestože fotografie byla pořízena nedlouho před jeho odjezdem na misii. A tak mě napadla jediná otázka: „Kolik vám je vlastně let?“ Odpovědí mě oba zaskočili. Wallovi bylo 19 a Hassel jen o rok starší.⁵¹ Když jsem spatřil mladíky na fotografiích, hlavou mi problesklo několik myšlenek.

„Proč v sobě neustále živiš tu hloupou stereotypně-sektářskou paranoiou? Vždyť jsou dokonce mladší, než ty, proč tedy ta podivná paranoia? Máš přeci vlastní rozum!“

---

⁴⁹ Lidé v misionářské dvojici jsou vždy sobě navzájem učiteli. Kniha Mormonova a Bible vůbec nepracují se slovem misionář, ale pouze se slovem učitel (Ryška, 2013 str. 96).

⁵⁰ Samozřejmě zde byly i sestry misionářky, avšak s těmi jsem se bavil pouze na různých akcích, událostech a nedělních shromážděních, nikoliv při setkáních nad Knihou.

⁵¹ Jak jsem se později dozvěděl, tento věk (18-21) zahrnoval téměř všechny misionáře.

Jako bych na fotografiích v té chvíli spatřil sám sebe. Do té doby se mi misionáři zdáli jiní. Starší a „vzdálenější“. Náhle se mi jistým způsobem přiblížili. Už to nebyli jen misionáři, ale i kluci odkudsi ze Států a já si snad právě i jejich věkem potvrdil, že mé starosti a paranoia byly neopodstatněné. Dalo by se říct, že jsem si představil sebe v roli misionáře.

Později mě napadlo, že účel ukazování rodinných alb může skrývat další „mocenskou technologii“. Na základě svých pocitů, bych ji vykládal především jako vytvoření bližšího vztahu mezi zájemcem a misionáři. Role misionáře je specifická věděním, které v očích zájemce drží. Vytváří se tak celkem zřetelný vztah učitelů a žáka. Vědění jako producent moci (Foucault, 2000 str. 62) v rukou misionářů se stává, za určitých podmínek, pravdou (Dean, 2010 str. 14), kterou může být zájemce ovládán. Právě ukazování rodinných alb a tím způsobené přibližování se k zájemci, může do jisté míry sblížit i tento hierarchický vztah učitelů a žáka.

V daný moment mi však vše zmíněné poskytl především potřebný komfort pro další výzkum, kdy jsem téměř zcela odhodil své, do té doby existující obavy a s nimi i spojené zábrany. Například jsem od té doby téměř vždy zakončoval naše setkání na hlas provedenou modlitbou. Proč bych jim nedopřál tu radost vidět mě, jak se s nimi nahlas modlím?

„Ó Bože, děkujeme ti za dnešní krásné setkání, za krásné počasí, které venku vládne a za mír nejen v Evropě. Děkujeme ti za dnešní krásné setkání s misionáři. Doufám, že se zde zase budeme brzy moci ve zdraví setkat. Ve jménu Ježíše Krista, amen.“

Nikdy jsem přesně nevěděl, co říkat a tak mé modlitby nikdy nebyly příliš originální. Téměř vždy jsem použil dík za pěkné počasí, či přání lepšího. V nějakém smyslu jsem zhodnotil setkání a i za to poděkoval. I přes nedostatky, které mé modlitby měly, byli misionáři vždy nadšení a kvitovali vše slovy „cool“, úžasné apod.

Zmínka o rodinných albech vede k jednomu z ústředních témat mormonského hnutí, rodině.

„...manželství mezi mužem a ženou je ustanoveno Bohem... rodina je středem Stvořitelova plánu... Bůh přikazuje, aby posvátné síly tvoření bylo používáno pouze mezi mužem a ženou, kteří jsou

*zákonně oddáni jako manžel a manželka. ...rodina je ustavena
Bohem.“*

(Církev, 1995)

Rodina působí jako dogma, o kterém se nepolemizuje. Když jsem s jedním výše postaveným členem odbočky prvně hovořil o mém projektu, říkal mi, že mám právo být kritický, avšak můžu kladně vyzdvihnout například právě téma rodiny. Misionáři často pocházeli z rodin, kde měli více sourozenců, například i pět a více.

11 Na odchodu

„Hi, elder Hassel leaves tomorrow. He would love to see you one last time. If you come to english at 17:30 today that would be great.“⁵²

Tak významný okamžik mi nemohl ujít a na angličtinu jsem samozřejmě šel. Tu netradičně již nevedl Hassel a Wall, ale společně s Wallem tu byl Starší Greb, jeho nový misijní společník. Greb mi připomínal jednoho spolužáka ze základní školy. Vysoká postava s širokými rameny, protáhlý usměvavý obličej a světlé vlasy. Dalo by se říct, že v podstatě každý misionář, ať už vypadal jakkoli, plnil, nebo spíše dále posiloval můj stereotyp.

Hassela jsem při příchodu zahlédl v sousední místnosti, kde měl výjimečně na starosti angličtinu pro začátečníky. Tu jinak zajišťovaly sestry misionářky.

Loučení s Hasselem proběhlo po angličtině v sousední místnosti, kde se konala nedělní shromáždění. Nejdříve se rozloučili „angličtináři“ začátečníci, potom přišla na řadu celá naše skupina. Nejdříve jedna z účastnic angličtiny, ale zároveň i členka Církve předala dárek. Na památku koupila knížku o městě, ve kterém Hassel tak dlouho sloužil a dala nám ji předtím všem k podepsání.

U mnohých bylo loučení dost sentimentální, provázené emocemi i slzami. Já sám jsem Hasselovi jen podal ruku, popřál mu hodně štěstí a to bylo vše. Když všichni odešli, chtěl jsem mu ještě říct několik slov, ale v ten okamžik na něho již cosi naléhavého anglicky volali jeho kolegové Wall a Greb. Hassel mi už jen řekl, že musí jít něco bezodkladného řešit, někomu telefonovat. Rozloučili jsme se a více jsem ho již neviděl.

Z této celé situace se mi nabídl jedno možná trochu nepřímé, povrchní rozdělení a s ním související otázka. Čemu je osoba misionáře v perfektně padnoucím obleku, mnohdy se značkovými hodinkami na ruce a nabídkou duchovních řešení více připodobitelná? Nějakému církevnímu hodnostáři, například faráři, či manažerovi?⁵³

Po Hasselově odjezdu jsem se s misionáři scházel podobně jako předtím. Setkání se příliš nezměnila, avšak cítil jsem se jistým způsobem volnější. Tlak, který na mě předtím misionáři kladli, pramenil především od Hassela.

---

⁵² Sms konverzace s misionáři. V českém překladu: „Ahoj, Starší Hassel odjíždí zítra. Rád by tě naposledy viděl. Když bys mohl přijít dnes v 17:30 na angličtinu, bylo by to skvělé.“

⁵³ Weberova stať *Protestantská etika a duch kapitalismu* (1998) nabízí názor, že právě materiální, či pozemský úspěch může pro protestanty znamenat náklonnost Boha a tedy i známku dobrého křesťana.

Od prosince 2013 se frekvence scházení s misionáři začala postupně snižovat. Poslední měsíc v roce jsem byl pozván pouze na dvě akce, které pořádala zdejší odbočka. Jednou bylo předvánoční setkání, kde se hovořilo zejména o Vánocích a o jejich duchovním smyslu. Druhou událostí byl vánoční koncert, který se konal jen pár dní před Štědrým dnem, výjimečně mimo prostory misie v hudební síni. Přijela skupinka misionářů z jiné odbočky a předvedli skutečně krásné a dle mého soudu i velmi profesionální hudební vystoupení. Písně prokládali čtením veršů z Knihy Mormonovy a Bible.

Po koncertě se mi dvojice misionářů ozvala až za více než dva týdny, což pro mě bylo velmi nezvyklé překvapení. Podobně nízká frekvence následovala i v novém roce 2014. V následujícím období se intervaly mezi setkáními dále prodlužovaly. Dostal jsem však pozvání na některé akce pořádané odbočkou. Ze situace, kdy jsem nebyl příliš často zván na setkání nad Knihou, ale pouze na různé události odbočky, jsem vyvodil, že již nesloužím jako zájemce ke konverzi, ale spíše jako člověk, který může „rozšířit řady“ svou pasivní přítomností.

První událostí toho roku byl křest. Ačkoliv měla dle kalendáře vládnout zima, venku to vypadalo spíše na začínající jaro. Mormoni křtí ponořením celého těla, tudíž byla potřeba hluboká voda. Sešli jsme se proto v jednom menším plaveckém bazénu⁵⁴, nedaleko za městem.

Před vstupem do bazénové části jsme si museli, na pokyn zdejší vrátné, sundat boty. Okolí bazénu bylo mokré, a proto si většina přítomných musela ohrnout své kalhoty. Někteří vypadali trochu komicky a připomínali mi Tolkienovy pulčičky. Poněkud se tím snížila vážnost situace a navodila se tak příjemnější a méně formální atmosféra.

Očekával jsem, že se nás zde sejde více. Okolo bazénu však posedávalo na lavičkách zhruba jen dvacet lidí. Povídal jsem si s jedním z misionářů ze sousední misie. Naproti nám byla prosklená stěna s pohledem do zahrady, kudy do místnosti vstupovaly silné sluneční paprsky. Po chvíli čekání do místnosti vstoupily dvě postavy v bílém. Nejprve z pánské šatny Greb a chvíli po něm z dámské šatny sestry misionářky. Po jejich boku žena oblečená v bílém, Lucie. Zatímco Greb měl docela pěknou bílou košili, kalhoty a dokonce i bílou kravatu, Lucie měla zvláště nadýchaný bílý úbor, sestávající z jakési košile a širokých kalhot.

Lucie, odhadem čtyřicátnice, měla krátké vlasy a celkem nejistý pohled. Kvůli ní jsme se zde sešli, čekal ji křest. Potřásli jsme si rukou a i její stisk připomínal nejistotu a snad i

---

⁵⁴ Křty se však v létě provádějí zcela běžně v rybnících apod.

strach v jejím obličejí. Sám jsem se jí nedivil. To, že docela cizí člověk jako já přišel na její křest, jí zřejmě jistoty příliš nedodalo.

Všichni se přesunuli na roh bazénu k oknům. Po krátké, úvodní modlitbě zazněla píseň, při které jeden z misionářů hrál na kytaru. Několik přítomných potom předneslo své projevy. Ty se týkaly především toho, co křest přináší a jaké z něho vyplývají povinnosti. Svůj proslov si připravil i Wall, a i když četl z malého papírku, který držel v ruce, čeština mu, i přes jeho zřejmé úsilí, trochu vázla.

Zazněla další společná píseň a konečně mohlo přijít, nač všichni čekali. Greb s Lucií sestoupili po schůdcích do nevelké hloubky na kraji bazénu. Wall jim svrchu odměřil správnou hloubku, kterou potom anglicky zpochybnil pan Koudelka a poslal oba lidi ve vodě do ještě o několik centimetrů větší hloubky.

Proběhla krátká domluva mezi Grebem a Lucií. Misionář provedl své charakteristické odkašlání a pronesl krátkou větu.

*„Lucie, pověřen Ježíšem Kristem, křtím tě ve jménu otce i syna
i ducha svatého, amen.“*

Lucie padla zády do vody, podpírána pouze Grebovou pravou rukou. Mohutné šplouchnutí vody a Lucie byla pokřtěna...

O týden později jsem se s misionáři sešel „nad Knihou“ a závěrem našeho setkání se mě Greb trochu nejistě zeptal.

Greb: Jak se ti líbil křest?

Adam: Jo, pěkný, zajímavý.

Greb: Víš... Myslíš, že existuje nějaká možnost, že by ses v budoucnu také nechal pokřtít?

Adam: No, já vám vážně nechci zbytečně brát čas. Setkání s Vámi jsou zajímavá, ale já se nechci dát pokřtít.

Greb (zklamaně): Ok.

Ne, to nebyl konec. I když na jasnou otázku přišla zcela jasná odpověď, misionáři ve svém úsilí úplně nepolevili. Jejich houževnatost, neodbytnost a úsilí pro mě zůstávají vskutku podivuhodné. Ačkoliv nemohu posuzovat jejich motivace v celkovém kontextu jejich životů,

neboť neznám prostředí, z kterého pochází, domnívám se, že jsou mnohdy zatíženi například očekáváními, která do nich vkládá jejich rodina apod. I když sami tvrdí, že jejich rozhodnutí pro službu na misií bylo zcela dobrovolné, zároveň také například Wall dodával, že by případné odmítnutí jeho rodina a okolí vnímaly negativně. Ve Foucaultově smyslu by se dalo říct, že těla misionářů jsou pohroužena do politického pole (Foucault, 2000 str. 60), kde jsou ovládány jejich tužby a přání (Inda, 2005 str. 6), ostatně ne příliš odlišně od jiných různorodých forem vedení, kterému jsou podrobena i těla nás ostatních. Ty v myslích misionářů mohou představovat například právě přání motivované rodinou, splnit řádně misií. Z toho plyne, že vláda nad těly tedy probíhá nejen ovládním myslí, ale právě i vládou nad okolím a prostředím (Inda, 2005 str. 8), které v tomto případě nepředstavují pouze světy Církve, ale zároveň také rodina, příbuzní a okolí misionářů kdesi ve Státech.

12 Závěr

„Pokud antro – po – lo – gie, nebo cokoliv jinýho bude vycházet jen z pozice striktní, exaktní vědy, na co si můžu šáhnout, co můžu změřit a tak podobně, tak v podstatě náboženství, bůh... To je z tohoto pohledu neobjevitelný a nepopsatelný. Protože to je úplně jiná rovina...“⁵⁵

Z všeovládajícího boha se znovu stal bůh nepolapitelný, neuchopitelný a plynoucí mezi prsty jako voda. Jeho nejasnost a mnohoznačnost opět převládla nad zřejmou diskursivní realitou, ke které se jako k autoritě lidé v Církvi vztahují (Spalová, 2012 str. 151). Avšak třebaže měl být bůh, a s ním vše spojené, záhadný a pro jakkoliv exaktního antropologa vzdálený, zase se tu před ním vyjevil v celé své rozmanitosti. Tato, dalo by se říci vyšší vrstva, však, jakkoliv si to někteří informanti mohli po dobu výzkumu mylně myslet, nebyla předmětem mého zájmu. Má pozornost se soustředila na viditelné a dalo by se říci hmatatelné, či alespoň odposlechnutelné v rámci profánních režimů moci, v kterých jsem po dobu výzkumu, společně s misionáři i dalšími členy Církve setrval.

Analýza mocenských vztahů založená na konceptu governmentality je univerzální a použitelná v mnoha dalších běžných oblastech života, jakými jsou například školství, lékařství, či průmysl (Inda, 2005 str. 1) a neomezuje se tedy pouze na církevní prostředí. Použitý koncept se skrze etnografickou metodu stal pro danou atmosféru, dle mého názoru, skvěle použitelný a bez většího násilného „roubování“ naplnil poskytované parametry, či předpoklady⁵⁶, jakým způsobem se moc bude chovat a projevat v misionářských strategiích.

Mnou pozorované misionářské strategie pro cestu zájemce ke konverzi obsahovaly celou řadu důležitých momentů. Misionářské úsilí začíná počátečním sháněním potencionálních zájemců. Zdroje mohou být různé. Pochůzky po městě a oslovování lidí, lekce angličtiny, či akce pořádané misíí pro širokou veřejnost. Oslovení může probíhat aktivní konverzací o bohu, či pouze pozvánkou například právě na výuku angličtiny.

Na setkáních s misionáři probíhá další „etapa“. Zájemce je seznamován s naukami Církve, s její výjimečností a výhodami, které do života přináší. Zároveň je zván a vybízen k dalším setkáním, návštěvám nedělních shromáždění, či jiných akcí, které misionáři, či celá

---

⁵⁵ Výpověď Mirka, jednoho z členů vedení odbočky.

⁵⁶ Předpoklady nastiňuji především v kapitole Teoretický rámec.

odbočka pořádají. Misionáři, dle mého názoru, představují svým vizuálním vzezřením i aktivním a nadšeným vystupováním velmi reprezentativní část mormonského hnutí. Z této pozice potom mohou snadněji uplatňovat praxi, že chtějí, aby zájemce požíval výhody, kterých se dostávám jim (Garmany, 2010 str. 913). Zde se vyobrazuje governmentalita ve své největší šíři. Zdokonalováním a disciplinací je předkládán lepší život bez hříchů, které člověku škodí.

Pokračováním je snaha o další rozvoj přátelského vztahu, a zároveň tlak na závazky v podobě modlení, pravidelného čtení apod. Vše pod prohlášením, že je to dobrovolné a odvislé od svobody jednání, kterou nám bůh propůjčil. Toto funguje ve shodě s Foucaultovým tvrzením, že moc lze vykonávat pouze nad svobodnými subjekty (Rabinow, a další, 2010 str. 330). Čtení, modlení a život dle evangelia je potom prezentován jako neustálé zdokonalování spojené s přibližováním k bohu. To jde ruku v ruce s neoliberalní logikou, že všichni vládneme nad vlastním rozhodováním a jsme svobodnými a tedy i plně zodpovědnými za své rozhodování a úspěch.

Nejdůležitějšími výzkumnými partnery byli misionáři. Jejich pozice se v mých očích od počátku do konce značně proměňovala. Nejdříve, zejména kvůli tlaku, který na mě vyvíjeli, jsem je chápal jako mocné a zcela racionálně ovládající své techniky. Postupným ozřejmováním některých podmínek, které například vedou k rozhodnutí o výjezdu na misi, i některými událostmi, které se při výzkumu odehrály, se jejich jasná dominantní pozice v mém pohledu začala značně narušovat. Postupným uvažováním jsem dospěl k názoru, že v našem vztahu jsou, spíše než já, ti „ovládání“ právě oni. Tohoto značně esenciálního rozlišení – mocný vs. bez-mocný – jsem se držel v podstatě až do konečného sepisování, kdy mi teprve došlo, že pravda bude zřejmě někde na půl cesty mezi oběma pohledy. V prvním pohledu hrál velkou roli tlak, který na mě misionáři vyvinuli a z toho plynoucí nepohodlí. V druhé definici o bez-mocných misionářích jsem, dle mého soudu, nedostatečně reflektoval jejich vlastní zájmy, které ostatně i mnohdy sami pojmenovávali, jako například osamostatnění od rodiny, „příprava“ na život apod.

I když jsem v českém antropologickém prostředí nenašel jedinou etnografii věnující se mormonům, nedomnívám se, že bych přišel s něčím unikátním a objevitelským. Přínos práce vidím především v rovině, že jsem si jako student antropologie vyzkoušel práci v terénu a teoretickou praxi. Nadšení z toho, že propojení teorie a praxe podle mých měřítek fungovalo, pro mě bylo dostatečnou satisfakcí za všechny překážky a problémy, které v terénu nastaly. Jednoznačně jsem také objevil některé zásadní nedostatky, které mé postupy a příprava

obsahovaly. Za všechny například počáteční nevyhovující terénní poznámky, či průběžné nedostatečné načítání literatury.

Logickým pokračováním výzkumu zaměřeného především na osoby výzkumníka-zájemce a misionářů bych považoval oddálení se od této trajektorie více do nitra Církve mezi ostatní členy. Velice zajímavé, avšak zároveň i složité by bylo také prozkoumání misionářského „backgroundu“ v zámoří a z toho plynoucí otázky. Z jakého prostředí misionáři pocházejí? Jaké tlaky jsou na misionáře před odjezdem kladeny? Do jaké míry se jedná o svobodné rozhodnutí a do jaké míry například o splnění očekávání kladených rodinou? Tyto a mnohé další otázky by mohly čekat na zodpovězení. Já, jakkoliv jsem byl výzkumem pohlcen, se nyní po celkovém sepsání a utřídění myšlenek domnívám, že v další práci s Církví pokračovat nebudu. Pakliže bych dostal příležitost k dalšímu antropologickému výzkumu, domnívám se, že bych zvolil terén docela odlišný. Díky této velké zkušenosti jsem si ale vytvořil celkem jasné priority a parametry, které by příležitostný další výzkum měl nést. Zároveň jsem si také utřídil názory na vztah, který bych k výzkumnému terénu, v ideálním případě, měl mít.

13 Bibliografie

Bourdieu, Pierre. 2003. Zúčastněná objektivace: Huxleyeho přednáška. *Biograf*. [Online] 2003. [Citace: 15. Únor 2014.] <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=3001>.

Bourgois, Philippe. 1999. *In search of respect: selling crack in El Barrio*. New York : Cambridge University Press, 1999. 0-521-815-622.

Boyer, Dominic. 2003. The Medium of Foucault in Anthropology. *The minnesotareview.org*. [Online] 2003. [Citace: 1. Březen 2014.] <http://www.theminnesotareview.org/journal/ns58/boyer.htm>.

Bushman, Claudia L. 2006. *Contemporary Mormonism*. Westport : Praeger, 2006. 0-275-98933-X.

Carrette, Jeremy R. 2000. *Foucault and religion spiritual corporality and political spirituality*. London : Routledge, 2000.

Cerwonka, Allaine a Malkki, Liisa H. 2007. *Improvising theory: process and temporality in ethnographic fieldwork*. Chicago : University of Chicago Press, 2007. 978-0-226-10030-2.

Církev. 2014. Destátek - finance. *Církev Ježíše Krista*. [Online] 12. Únor 2014. <http://www.cirkev-jezise-krista.cz/informace-o-cirkvi/vira-a-nauka/desatek-finance.html>.

—, 2004. *Kažte evangelium mé*. Salt Lake City : Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, 2004.

—, 2004a. *Knihy Mormonova: další svědectví o Ježíši Kristu*. místo neznámé : Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, 2004a. 978-1-59297-559-4.

—, 2014a. Missionary Training Center of Provo Utah. *Missionary Training Center of Provo Utah*. [Online] 6. Březen 2014a. <http://www.mtc.byu.edu/>.

—, 2007. *Plán spasení*. místo neznámé : Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, 2007.

—, 1995. *Rodina: prohlášení světu*. Salt Lake City, Utah : Církev, 1995.

—, 2009. *Zásady evangelia*. Salt Lake City : Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, 2009.

Clifford, James a Marcus, George E. 1986. *Writing culture: the poetics and politics of ethnography*. Berkeley : University of California Press, 1986. 0-520-05729-5.

Cotoi, Călin. 2011. Neoliberalism: a Foucauldian Perspective. *International Review of Social Research*. Červen 2011, stránky 109-124.

Davies, Douglas J. 2003. *An introduction to Mormonism.* Cambridge : Cambridge University press, 2003. 978-0-521-81738-7.

Dean, Mitchell. 2010. *Governmentality: power and rule in modern society.* London : SAGE, 2010. 978-1-84787-383-5.

Deleuze, Gilles. 1996. *Foucault.* Praha : Herrmann & synové, 1996.

Dopita, Miroslav. 2007. *Pierre Bourdieu o umění, výchově a společnosti: reflexe sociologie praxe Pierra Bourdieua v české sociologii.* Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 978-80-244-1650-2.

Dreyfus, Hubert L. 2003. "Being and Power" Revisited. [autor knihy] Alan Milchman a Alan Rosenberg. *Foucault and Heidegger: Critical Encounters.* University of Minnesota press : Minneapolis, 2003, stránky 30-54.

Filipi, Pavel. 2012. *Křesťanstvo.* Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 978-80-7325-280-9.

Foucault, Michel a Baker, C. 2000. Interview with Actes. [autor knihy] James Faubion. *Power.* New York : New Press, 2000, stránky 394-402.

Foucault, Michel a Carrette, Jeremy R. 1999. *Religion and culture.* New York : Routledge, 1999. 0-415-92361-1.

Foucault, Michel. 2000. *Dohlížet a trestat.* Praha : Dauphin, 2000. 80-86019-96-9.

— **2005.** *Je třeba bránit společnost : kurs na Collège de France 1975-1976.* Praha : Filosofia, 2005. 80-7007-221-0.

— **2000a.** Omnes et Singulatum: Toward a Critique of Political Reason. [autor knihy] James Faubion. *Power.* New York : New Press, 2000a, stránky 298-325.

— **1978.** *The History of Sexuality : Volume I : An Introduction.* New York : Pantheon Books, 1978. 0-394-41775-5.

From Ruling Class to Field of Power: An Interview with Pierre Bourdieu on La noblesse d'État. **Wacquant, Loic a Bourdieu, Pierre. 1993.** 1993, Theory, Culture & Society, stránky 19-44.

Garmany, Jeff. 2010. Religion and governmentality: Understanding governance in urban Brazil. *Sciencedirect.* [Online] 2010. [Citace: 15. únor 2014.] <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016718510000795>.

Hajdánková, Iveta. 2013. Břímě i hra: Nepatřičnost, zranitelnost a emoce v etnografickém terénu. [autor knihy] Tereza Stöckelová a Ghosh Abu Yasar. *Etnografie: Improvizace v teorii a terénní praxi.* Praha : Sociologické nakladatelství, 2013, stránky 121-147.

- Halík, Tomáš. 2005.** O ateismu, pochybnostech a víře. *Halik.cz*. [Online] 2005. [Citace: 15. únor 2014.] <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/45/>.
- Inda, Jonathan Xavier. 2005.** Analytics of the Modern: An Introduction. *Anthropologies of modernity: Foucault, governmentality, and life politics*. Malden : Blackwell Pub., 2005, stránky 1-20.
- Kašćák, Ondrej a Pupala, Branislav. 2010.** *Neoliberálna governmentality v sociálnom projektovaní vzdelávania*. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2010.
- Nader, Laura. 2011.** Ethnography as theory. *Hau: Journal of Ethnographic Theory*. [Online] 2011. [Citace: 15. únor 2014.] <http://www.haujournal.org/index.php/hau/article/view/34/9>.
- Novotný, Tomáš. 1998.** *Mormoni a Děti Boží*. Praha : Votobia, 1998. 80-7220-039-9.
- Rabinow, Paul a Dreyfus, Hubert L. 2010.** *Michel Foucault: za hranicemi strukturalismu a hermeneutiky*. Praha : Herrmann, 2010. 978-80-87054-20-8.
- Rabinow, Paul. 1977.** *Reflections on fieldwork in Morocco*. Berkeley : University of California Press, 1977. 0-520-03529-1.
- Riessová, Jana. 2013.** *Kniha Mormonova: výběr textů s komentářem a vysvětlivkami*. Praha : Volvox Globator, 2013. 978-80-7207-878-3 .
- Rudnyckyj, Daromir. 2004.** Technologies of Servitude: Governmentality and Indonesian Transnational Labor Migration. *Jstor.org*. [Online] 2004. [Citace: 15. únor 2014.] <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3318228?uid=3737856&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103514786583>.
- Ryška, Tomáš. 2013.** "Spojující se body" aneb pokus o etnografii jinakosti. [autor knihy] Tereza Stöckelová a Yasar Abu Ghosh. *Etnografie: improvizace v teorii a terénní praxi*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2013, stránky 88-120.
- . **2010.** Angažovaná antropologie: dar i jed. *Cargo*. [Online] Leden, Únor 2010. <http://cargojournal.org/index.php/cargo/article/download/35/33>.
- . **2012.** *Enterprising Faith: Ethnography of Faith-Based Development in Contemporary Thailand*. Praha : Univerzita Karlova, 2012.
- Spalová, Barbora. 2012.** *Bůh ví, proč: studie pamětí a režimů moci v křesťanských církvích v severních Čechách*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012. 978-80-7325-300-4 .
- . **2004.** Zbožnost v režimech pravdy. *Biograf*. [Online] 2004. [Citace: 15. únor 2014.] <http://www.biograf.org/clanky/members/clanek.php?clanek=v3303>.

Stöckelová, Tereza a Ghosh, Yasar Abu. 2013. Úvahy o etnografii: od dogmatu k heterodoxii. *Etnografie: Improvizace v teorii a terénní praxi*. Praha : Sociologické nakladatelství, 2013, stránky 7-35.

Václavík, David. 2007. *Sociologie nových náboženských hnutí*. Brno : Masarykova univerzita Brno a nakladatelství Malvern, 2007. 978-80-86702-22-3.

Venkatesh, Sudhir Alladi. 2009. *Gang leader for a day: a rogue sociologist takes to the streets*. London : Penguin Books, 2009. 978-1-4406-3189-4.

Weber, Max. 1998. Protestantská etika a duch kapitalismu. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha : Oikoymenh, 1998, stránky 185-245.